

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *İkdam*'daki Yazıları Üzerine

DOÇ. DR. ÖZLEM NEMUTLU* - DR. HATİCE AYBAY**

Öz

Yakup Kadri Karaosmanoğlu *İkdam*'da 1919-1923 yıllarında "Miss Chalfrin'in Albümünden" yazı dizisi dışında toplam 621 makale yayımlamıştır. Bu sayı, Yakup Kadri'nin diğer gazeteler ve dergilerde yayımlanan toplam makale sayısından bile fazladır. Yazılar kronolojik ve tematik olarak incelendiğinde, öncelikle Yakup Kadri gibi Türk edebiyatının önde gelen yazarlarından birinin sanat ve fikir hayatının en karakteristik hususiyetlerini ve ondaki değişim ve dönüşümleri görürüz. *İkdam*'daki yazılar, Yakup Kadri'nin psikolojik portresini çizmesi açısından da çok önemlidir. Bundan başka söz konusu yazılarda, bahsedilen yıllar içerisinde Türk toplumunun siyasi, sosyal ve sanat hayatındaki gelişmelerini yakından izleyen, memleketi ve milleti için endişeli, onun hâli ve geleceğinden kendini sorumlu tutan, Batı medeniyet ve kültürüne vakıf, aynı zamanda Türkçü ve milliyetçi cephesi keskin bir entelektüelin portresini görürüz. Makaleler, böyle bir aydının penceresinden sunulmuş tespitler, teşhisler ve tavsiyelerle doludur.

Bu yüzden bu yazıların incelenmesi ve ayrıca yazarın diğer yazılarıyla birlikte yayımlanmaları hem Yakup Kadri'yi bütün cepheleriyle tanımamız hem de siyasi, sosyal ve edebiyat tarihimize bir başka açıdan bakabilmemiz için son derece önemlidir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Hayat ve Sanatta Millîlik, Milli Mücadele, İstanbul, *İkdam*, Yakup Kadri Karaosmanoğlu.

ON YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU'S ARTICLES IN *İKDAM*

Abstract

Yakup Kadri Karaosmanoğlu published a total of 621 articles in *İkdam* between 1919 and 1923, except for the article series "From Miss Chalfrin's Album". This number is even more than the total number of Yakup Kadri's articles published in other newspapers and magazines. Examining the articles chronologically and thematically shows, first of all, the most characteristic features of the artistic and intellectual life of one of the leading writers of Turkish literature, Yakup Kadri, and the changes and transformations in him. The articles in *İkdam* are also very important in terms of drawing the psychological portrait of Yakup Kadri. Moreover, the articles in question are about an intellectual who closely followed the developments in the political, social and artistic life of the Turkish society during

* Manisa Celal Bayar Üniversitesi, ozlemnemutlu19@hotmail.com ORCID: 0000-0001-9935-0569

** E-posta: htcbay009@gmail.com; ORCID: 0000-0001-6249-1771

Gönderilme Tarihi: 16 Temmuz 2024

Kabul Tarihi: 18 Ağustos 2024

the mentioned years, who was worried about his country and nation, who held himself responsible for its state and future, who was well-versed in Western civilization and culture, and who at the same time had a sharp Turkist and nationalist side. We see his portrait. The articles are full of findings, diagnoses and recommendations presented from the perspective of such an intellectual.

Therefore, examining these writings and publishing them together with the author's other writings is extremely important for us to know Yakup Kadri from all aspects and to look at our political, social and literary history from a different perspective.

Keywords: Social Life and Nationality in Art, National Struggle, İstanbul, *İkdam*, Yakup Kadri Karaosmanoğlu,

1. YAKUP KADRI'NİN İKDAM'DAKİ YAZILARININ GENEL BİR KRONOLOJİSİ

Yakup Kadri'nin Ağustos-Eylül 1913'te kısa bir süreliğine hikâyelerini yayımlamasıyla başlayan *İkdam*'daki yazı serüveni¹, Temmuz-Ağustos 1916'da yine hikâyeleri vesilesiyle ve yine kısa süreliğine kendini gösterir. Gazetede ki asıl yazı faaliyeti ise Kasım 1919'da İsviçre'deki tedavisinden döndükten sonra başlar ve 1923 Temmuz'una kadar devam eder. Yaklaşık dört yıllık bu yazı serüveni, diyebiliriz ki Yakup Kadri'nin gazete yazarlığının en yoğun dönemlerindedir² Yazıları genellikle ikinci, kimi zaman da birinci ve üçüncü sayfalarda yer almakla birlikte Yakup Kadri hatıralarında kendini *İkdam*'ın başyazarı olarak takdim etmekte ve "sahipsiz ve mesleksiz" kaldığını düşündüğü bu gazeteyi Millî Mücadele davasının emrine dâhil ettiğini bildirmektedir. Gazetenin başına geçtikten sonra, kendi deyimiyle, "bir alay Hürriyet ve İtilafçı'yı kapı dışarı etmiş", onların yerine "vatanseverlik ve milliyetçilik duygularından emin bulunduğu arkadaşları[nı]" (Karaosmanoğlu, 2019, s.48) getirmiştir. 1957 tarihli *Vatan Yolunda*'dan alınan bu ifadeler bir tarafa, Yakup Kadri'nin 1927'de tefrika ettiği *Hüküm Gecesi*'nin başkarakteri Ahmet Kerim, "kapı dışarı

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

¹ 1913'te *Peyam* ve *Rûbab*'ta da yazmaktadır.

² Söz konusu yazılar hakkında Manisa Celal Bayar Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Projesi kapsamında bir proje (2022-115) hazırlamaktayız. Buna göre yazıların tamamı Latin harflerine aktarılacak ve genel bir değerlendirilmeye tabi tutacaktır.

ettiği” Hürriyet ve İtilaf Fırkası’na daha yakın muhalif bir gazetecidir. Bununla birlikte onu ne tam bir İtilafçı ne de tam bir İttihat düşmanı olarak görmemiz mümkün değildir. Buradan yola çıkarak söylemek istediğimiz, Yakup Kadri’nin yazarlığında, *İkdam*’daki yazılarında da yansımalarını görebildiğimiz tezatların/çelişkilerin varlığıdır. Onu karakteristik kılan hususiyetlerden biri, bu tezatlar/çelişkilerdir.

Yakup Kadri’nin 1919-1923 yılları arasında gazetede sadece makaleleri değil, hikâyeleri de yer alır. Romancılığa yine *İkdam* yazarı olarak bulunduğu dönemde başlayacak olan Yakup Kadri, ilk romanı *Kıralık Konak*’ı da yine bu gazetede tefrika edecektir.³

Yazarın *İkdam* dönemi, hem fikir dünyasının hem de sanat anlayışının karakteristik birtakım değişim ve dönüşümlerden geçtiği bir zaman dilimini içerir. İmparatorluğun yıkılma süreci, Mütareke Dönemi ve akabinde Millî Mücadele ve bu sürede Avrupa’nın ve azınlıkların tavrı, Niyazi Akı’nın belirttiği gibi Yakup Kadri’yi “Türk ruhunu bulmaya” götürmüştür (Akı, 2017, s.45). Enginün de Yakup Kadri’de millî hassasiyetlerin oluşmasında Birinci Dünya Savaşı sırasında yurt dışında kalmış olmasının ve bu sırada Batı ülkelerinde Türk’e karşı hayli olumsuz bir bakış açısını yakından görmüş olmasının etkili olduğunu belirtir (Enginün, 1985, s.477-492). Yakup Kadri’nin İzzet Melih’in *Sermet* romanından etkilenmesinin sebebini anlattığı şu sözleri bunun en güzel kanıtıdır:

“Bahusus Türk milletinin her taraftan bin türlü iftiraya uğradığı, adeta hiçbir Türk’ün “Türk’üm” demeye cesaret edemediği bir anda bir Türk müellifinin Cenevre’de Fransızca bir eser neşredişini ve buna oradaki kitapçı dükkanlarının camekanlarında yer buluşunu görmek bana ümit ve teselli verici pek mühim millî hadisattan biri gibi göründü.”

O, İsviçre’de Avrupa’da Türklere duyulan kin ve nefret arasında kendisini “her dakika ezilmeye mahkum bir küçük böcek, bir küçük zahife gibi” (Yakup Kadri, “Bazı Acı Hatıralar”, nr. 9226, 1922) hissetmiştir.

Niyazi Akı, Yakup Kadri’nin hayatı için 1922’yi esas alır ve bu yıldan öncesini “pasif ve bir geçiş devresi” olarak görür, sonrası için ise “ayağını basacak sağlam toprağı bulmuş, bulanık görüşü durulmuş, kendini topluluğun yararına bazı kıymetlere bağlamış” olarak nitelendirir. Lakin “ferdiyetçi” çizginin ve “bedbin” ruh halinin devam ettiğini idda eder (Akı, 2017, s.45-46) ki bu tespiti hayli yerindedir. Bununla birlikte *İkdam*’daki yazılarından da görüldüğü gibi Yakup Kadri pasif tavrını 1922’den önce terk etmeye başlamıştır. 1919’dan itibaren *İkdam*’daki yazılarında toplumsal ve millî meseleler karşısında duyarlı, kararlı bir yazar portresiyle karşılaşmaktayız. Milletperverlik ve vatanperverlik kavramlarının, bir değer olarak gittikçe billurlaştığını, cereyan eden olayları, gelişmeleri hatta kişileri ve eserleri değerlendirirken başvurduğu bir mihenk taşı hâline geldiğini görürüz.

Yakup Kadri, “sosyal yazar” unvanını romanlarıyla kazanmış görünse de bu romanların arka planını oluşturan düşünce yapısı gazeteciliği ile şekillenmiştir (Akı, 2017, s. 97). Yazarın, aktüel günü güne takip eden ve değerlendiren tavrı çok önemlidir. Üzerinden uzun yıllar geçtikten sonra kaleme alınan anılarında geçmişini sakın ve soğukkanlı bir bakış açısıyla değerlendiren olgun bir Yakup Kadri

³ nr. 8430, 13 Ağustos 1920-nr.8491, 26 Teşrinievvel 1920 (55 tefrika)

vardır, *İkdam*'daki yazıları ise hem ülkesinin hem kendi hayatının ve düşünce dünyasının dönüm noktalarını barındıran bir devrede kaleme alınmış; onun heyecanını, endişelerini, kızgınlıklarını, hayal kırıklıklarını sıcağı sıcağına yansıtmaktadır. Daha da önemlisi, Türk tarihinin önemli dönüşüm evrelerinden biri, "realist" bir yazar tarafından kayda alınmıştır. Başka bir ifadeyle hem bu kritik dönemi hem de Yakup Kadri'yi tam anlamıyla tanımak için *İkdam*'daki yazıların okunması elzemdir.

Yakup Kadri'nin 1919'daki ilk yazısı "Miss Chalfrin'in Albümünden" başlığını taşır.⁴ Bu yazı dizisiyle birlikte yazar gazetede makalelerini de yayımlamaya başlar. Bu makalelerin genel olarak düzenli bir zaman aralığı bulunmamaktadır. Bazı yazılar bir hafta arayla bazıları ise her gün ard arda, kimi zaman da iki veya üç gün araylıdır. Belli üst başlıklar altında yayımlanan bu yazılardan "Hafta Musahabesi" başlıklı olanları, çoğunlukla günlük olayların, havadislerin, yaşanan gelişmelerin yazarı uyandırdığı izlenim ve tespitleri içermektedir. Bir ecnebinin İstanbul hakkındaki sözleri, Halley yıldızı ile ilgili gelişmeler, yeni icat ulaşım araçları, Batı'daki günlük hayata, Batılı insana dair bazı mülahazalar, İstanbul'da haber niteliği taşıyan olaylar, Fransız gazetelerinde çıkan haberler bu yazılarda ele alınan konulardan sadece bazılarıdır. Az sayıda yazısı "Ramazan Sohbetleri" üst başlığını taşır ve daha çok Ramazan ayının dinî duyarlılığıyla kaleme alınmıştır. "Anadolu İhtisasları" ve "Yol Tahassüsleri" üst başlığını taşıyan yazılar ise Yakup Kadri'nin 1921'de ve 1922'de Anadolu'ya yaptığı yolculuklardan izlenimler içerir. Yazıların büyük bir çoğunluğu Ekim 1922'ye kadar "Müşahede ve Mülhaza", Ekim 1922'den sonra "Tahlil ve Terkip" üst başlığıyla yayımlanır. Bu üst başlıklar tesadüfi değildir. Bunlarda devrin tarihî, siyasî ve sosyal hadiselerini yakından takip eden bir yazarın fikrî yapısını, estetik anlayışını, bir Batılı entelektüele has tahlil ve terkip sürecinin yansımaları görebilmek mümkündür. 1920'nin sonlarına kadar çoğunlukla Y.K. ve akabinde Yakup Kadri imzasını kullanır.

İkdam'daki ilk yazılarında İstanbul'da ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde başlamış olan işgalin ve işgal kuvvetlerinin basın üzerindeki baskısının büyük etkisi vardır. İstanbul gazetelerinde yayımlanacak her yazı sansürden geçmekte, zaman zaman da baskınlar yaşanmaktadır. *İkdam*, İstanbul'daki diğer milliyetçi gazeteler gibi tarafsız bir yayın sürdürmek zorundadır. Yakup Kadri bu zor günlerde makaleleri ve hikâyeleriyle, "düşman süngülerine kalemle karşı koyma"ya (Karaosmanoğlu, 1973, s. 6) çalışır, siyaseti bırakıp "iş edebiyata dökerek", Millî Mücadele ruhunu taşıyan küçük hikâyeler yayımlar (Karaosmanoğlu, 2019, s. 56). Yine de bazı yazıları sansürün elinden kurtulamamış ve mahzurlu görülen bölümler çıkarılmış ve buralar boş kalmıştır. Bu şartlar altında kaleme aldığı yazılarda geçim zorlukları, kadınlık ve feminizm bahisleri, kumar, intiharlar, İstanbul'a

⁴ "Miss Chalfrin'in Albümünden" yazı dizisi 1942 yılında Remzi Kitabevi tarafından basılmıştır. İletişim yayınlarından çıkan baskısında (2015) herhangi bir açıklama yapılmadığı hâlde yazılar kronolojik bir sıra takip etmemektedir. Bununla birlikte yazarın Remzi Kitabevi'nden çıkan ilk baskında ifade ettiği gibi, yazıların derlenmesi ve yayımlanmasında hiçbir müdahalesi olmamıştır (Karaosmanoğlu, 2015, s.6). "Seyirci vaziyeti", yazarın diğer bütün eserlerinin yeni baskılarında da söz konusudur. Bu yüzden Yakup Kadri'nin bütün eserlerinin ilk baskılarının gözden geçirilerek yeniden yayımlanmaları gerekir. Örnek bir çalışma için bkz. Özlem Nemutlu, "Bir Zoraki Diplomat Romanı: *Hüküm Gecesi*" (13 Ekim 2022 tarihinde Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nde H. Harika Durgun'un başkanlığında düzenlenen "Tefrikadan Romana" başlıklı sempozyumda bildiri olarak sunulmuştur.)

Balkanlar'dan, en son da Rusya'dan gelen muhacirlerin durumları ve bunların şehir hayatında yarattıkları olumlu-olumsuz tesirler, sosyalizm, bolşevizm, kapitalizm-bolşevizm mukayeseleri, İstanbul'un belli başlı muhitlerindeki eğlence hayatı, gündelik hayat, İstanbul'un mimari yapılanması, resim sergileri, tiyatro temsilleri, eser tenkitleri, Tefik Fikret, Hüseyin Rahmi vb edebî şahsiyetler gibi sosyal, kültürel ve edebî alanlara yönelik birçok mevzuu, ismi konu aldığını görürüz. Genel olarak baktığımızda bütün yazılara hakim olan misyon millilik, Türklüktür. Yakup Kadri, edebiyatta oluşturmak istediği millî olma vasfını söz gelimi insanımızın giyiminde kuşamında, hâl ve tavrında, konuşmalarında, memleketin evlerinde, sokaklarında da görmek ister.

1921 yılına kadar daha çok edebiyatta, sanatta ve sosyal yaşamda yapılan millilik vurgusuna 1921'in ilk aylarından itibaren Millî Mücadele'yi destekleyici bir tavır eklenir. Edebiyata, sosyal meselelere ve aktüel olaylara ilişkin değerlendirmelerine devam etmekle birlikte yazılarının konusu çoğunlukla Anadolu, Türkiye, Ankara Hükümeti ve Milli Mücadele olur. Bu yüzden 1920'deki yazılarının bir kısmında Yakup Kadri'yi en çok meşgul eden meselelerden biri, bir tarafta Anadolu'da mücadele devam ederken ve İstanbul işgal altındayken, halkın –İstanbul halkının- duyarsızlığıdır. I. İnönü, ardından II. İnönü Zaferleri, arka arkaya kazanılan zaferler Yakup Kadri'yi daha cüretkâr kılar, İstanbul hâlâ işgal altında olmasına, zaman zaman baskınlara uğrayıp sorguya çekilmelerine (Karaosmanoğlu, 2019, s.59-60) rağmen yazılarında Millî Mücadele'yi, Ankara'da kurulan hükümeti savunmaktan çekinmez. Onu bu dönemde en çok meşgul eden meseleler, yazılarında kullandığı kavramlara da yansır: “manevi kuvvet”, “manevi servet”, irade-i milliye” bunların en başında gelenlerdendir (Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülâhaza-Sırası mı?”, nr. 8557, 1921). Memleketi, idare eden, geleceğini belirleyen belli merkezler vardır: Bunların başında pek tabii İstanbul gelir. Yakup Kadri, İstanbul'dadır ve haliyle meseleleri onun çerçevesinden görmektedir. “Kozmopolitleşen” İstanbul onun gibi aydınlar için bir yaradır.

İkdam'daki yazılarından takip edebildiğimiz kadarıyla 1921 Temmuz'unda Anadolu'ya geçen Yakup Kadri, Ankara'ya giderken uğradığı yerlerde gördüklerini ve izlenimlerini “Anadolu İhtisasları” üst başlığıyla yayımlar. Bazıları *Ergenekon Millî Mücadele Yazıları* kitabına alınan bu yazılarından edindiğimize göre Mustafa Kemal'le evinde görüşme fırsatı bulmuş, (Yakup Kadri, “Anadolu İhtisasları 5-Mustafa Kemal Paşa”, nr. 8743, 1921; Karaosmanoğlu, 1973, s.59-61.) millî eğitime esas teşkil edecek görüşlerin dile getirildiği Maarif Kongresi'ne katılmıştır. (Yakup Kadri, “Anadolu İhtisasları-Anadolu'da Maarif İşleri”, nr. 8782, 1921) Kongreden sonra Ankara'dan Eskişehir'e gitmiş, Garp Cephesi'nde İsmet Paşa ile görüşmüş, ardından Kütahya, Gediz ve Simav'a da uğramıştır. Yine *İkdam*'daki yazılarından takip edebildiğimiz kadarıyla 1921 yılının son aylarında İstanbul'a dönmüştür. Edebî, fikrî, sosyal, aktüel birçok meselede yazılar kaleme alan Yakup Kadri'yi elbette yine en çok meşgul eden mevzular arasında Anadolu'daki Milli Mücadele ağırlığı teşkil eder.

30 Ağustos'ta Büyük Taarruz'un başladığı günden itibaren *İkdam*'da Yakup Kadri'yi hiç olmadığı kadar ümitli görürüz (Yakup Kadri, “Cephe Hatıraları-İzmir'de Görüşeceğiz”, nr.9142, 1922). Bir gün öncesinde halkın cehaletinden, bağınazlığından, Millî Mücadele'den habersiz kalışından yakınan Yakup

Kadri (Yakup Kadri, "Müşahede ve Mülâhaza-Ziya, Ziya, Ziya!", nr.9140, 1922) 30 Ağustos itibarıyla sanki bambaşka biri gibidir. Millî Mücadele'yi destekleyen, moral ve cesaret veren yazılar kaleme almaya başlar. Bu yazılarda bir yandan cahil kalmış halkı aydınlatmayı görev bilmiş bir aydının tavrı diğer yandan büyük komutanların arkasından zafere koşan bir neferin heyecanı sezilir.

Zafer haberlerinin gelmesiyle birlikte İstanbul halkında yaşanan sevinç ve coşkuyu yine heyecanlı bir dille tasvir eder:

"İstanbul birkaç günden beri emsalsiz bir heyecan devresi geçiriyor. Bütün kederler unutuldu; bütün elemeler durdu. Eski ve zincir-bend şehir bağrında sığıntı muhacirleri, yetimleri, dulları; mütekit ve malul askerleri, mecburi mezunları, solgun benizli avare gençleri, yırtık çarşafı genç kızları, topalları, körleri, dilencileri [bir satır sansür] vüzerası ayan ve eşrafıyla tek bir kalp gibi çarpıyor (Yakup Kadri, "Müşahede ve Mülâhaza-Askerî Zaferin Kıymeti", nr.9145, 1922).

Manisa'nın ve İzmir'in kurtuluşu Yakup Kadri için daha bir anlamlıdır. 9 Eylül 1922 tarihli yazısında sevincini "Bendeki zafer neşvesi en ziyade bu son müjde iledir ki sevdavî bir vecd mertebesine erdi." cümlesiyle ifade eden Yakup Kadri, ("Zafer Tahassüsleri-Manisa'nın İstirdadı Münasebetiyle", nr. 9151, 1922) 10 Eylül 1922'den sonraki yazılarını mektuplar hâlinde İzmir'den gönderecektir. Mustafa Kemal de o günlerde İzmir'de bulunmaktadır. Yakup Kadri ve Ruşen Eşref Mustafa Kemal ve İsmet İnönü ile uzun bir görüşme yaparlar. (Yakup Kadri, "İzmir Mektupları-Kahramanların Huzurunda: Mustafa Kemal ve İsmet Paşalar", nr. 9165, 1922)

Yakup Kadri İzmir'deki birkaç günün ardından Yunan mezaliminin tetkiki için bir heyetle birlikte Uşak'a doğru hareket eder. Yol boyunca karşılaştığı içler acısı manzarayı, Yunanlıların yakıp yıktığı yerleri, halkın içinde bulunduğu zor koşulları, ihtiyaçlarını *İkdam*'a gönderdiği mektuplarda detaya girmeden anlatır. Ancak şahit olduğu faciaları anlatırken bunların başında ağıt yakan bir "şair" değil, yeniden ayağa kalkmaya teşvik eden bir aydındır. Bu bakımdan şu satırlar oldukça dikkat çekicidir:

İzmir'den Uşak'a kadar geçtiğimiz bu yüzlerce kilometrelik Türk toprakları üzerinde bu şehir, kasaba ve köy harabeleri, bu sefil ve perişan Müslüman ahali doğrudan doğruya bizim kalbimizi tutuşturan bir büyük hailenin muhtelif levhalarıdır. Biz, bu levhalar karşısında yalnız gözyaşları dökmekle iktifa etmemeliyiz, ne de bir millet için menfi bir tahassüs olan gayz ve intikam duygusuna kapılmamız. Olan olmuş, geçen geçmiştir. Bundan sonra hepimize düşen vazife memleketimizde bu geçen mücadele kadar hararetli bir imar ve islah devri açmaktır (Yakup Kadri, "İzmir'den Uşak'a", nr. 9191, 1922).

Uşak'tan sonra Kütahya'ya oradan da İnönü'ye gelirler. İnönü'nün anlamı büyüktür. Yakup Kadri büyük muharebeye mekân olmuş bu topraklarda ilk defa vatanın toprağıyla, tabiatıyla bütünleştiğini, bir olduğunu hisseder. 24 Teşrinievvel 1922 tarihli *İkdam*'daki yazısında zaferi, Anadolu topraklarının "mukaddesliği"nin bir neticesi olarak görür:

Ey mukaddes topraklar, ben sizin uğruna neden can verilir, asıl şimdi anlıyorum, (...) Sizinle bizim aramızdaki alaka sizinle bizim aramızda sökülmez rabıta bu ağaçların, bu otların alakası gibidir. Ecdadımızın kanına kuvvet veren koyunlarımızın etini siz beslediniz; bugün bizim damarlarımızda cevelan eden kanın şu ağaçların elyafındaki usareden farkı yoktur, biz

sizden hasıl olduk. Biz bu çamların, bu kavakların, bu meşelerin, bu akan suların kardeşleriyiz.

(Yakup Kadri, "Yol Tahassüsleri-Uşak'tan Bursa'ya-6", nr. 9196, 1922)

H. Taine'in "ırk, ortam, devir"le alakalı fikirlerinden ilhamla kaleme alındığı açık olan bu yazıyı, 1922 tarihli yazısıyla birlikte değerlendirmek gerekir. Çünkü Yakup Kadri yaklaşık bir yıl önceki "Müşahede ve Mülahaza-Gizli kalan Kuvvetler" başlıklı yazısında da ecnebilerin kendilerine bir "arz-ı mev'ud" gibi gördükleri Anadolu'nun asıl sahiplerinin Türkler olduğunu ve "damarlarında cevalan eden kanda ne harikulade hayat kabiliyetleri taşıdıkları"ni heyecanla anlatır (Yakup Kadri, "Müşahede ve Mülahaza-Gizli Kalan Kuvvetler", nr. 8912, 1922). Bu yıllarda Türk milliyetçisi cephesi keskin bir hâl alan Yakup Kadri'nin hem bu yazılarında hem de yazarlık hayatının diğer sahalarında Kitab-ı Mukaddes'in dil, atmosfer ve ruhundan çok etkilendiği görülür.⁵

İnönü'den Bursa'ya geçen Yakup Kadri, "bir rüya iklimine girer gibi" dâhil olduğu bu şehri Hamdullah Suphi Tanrıöver'in rehberliğinde gezer. Bursa Türk ve İslam sanatının muhteşem örnekleriyle doludur:

"Nasranî sanat, mimaride olsun, resimde olsun uhrevî şeylere korkunç bir tavır vermiştir.

İslam sanatında bunun tamamıyla aksini görüyoruz, hele Türklerde zarafet, asalet ve güzellik duyguları bütün belagatiyle en ziyade ebediyetin serhaddinde inkişaf etmiştir (Yakup Kadri,

"Yol Tahassüsleri-Uşak'tan Bursa'ya-7", nr. 9199, 1922)."

Yakup Kadri'nin bundan sonraki yazılarında "İnkılapçı" portresi daha bir belirgin hâle gelir, o artık yeni devletin ve inkılapların ateşli bir savunucusudur. 1923'te yayımlanan yazılarının neredeyse tamamı siyasî meselelerle ilgilidir. Zafer kazanılmış, düşman memleketten kovulmuştur, bundan sonraki mücadele inkılap yapmak isteyenler ile eski düzeni muhafaza etmek isteyenler arasında olacaktır. (Yakup Kadri, "Tahlil ve Terkip-Rahatı Bozulanlar", nr. 9201, 1922) Ankara hükûmeti "inkılap rüzgârı"yla "bütün eski müesseseleri yıkacak, silip süpürecek"tir. Türkiye artık "hiçbir cihetten eski devletin varisi değildir. O Harb-i Umumî'den sonra milliyet prensipleri üzerine teşekkül ve teessüs etmiş sabıkasız -mazisiz de diyebiliriz- bir hükümettir." (Yakup Kadri, "Tahlil ve Terkip-Yeni Türkiye ve Eski Devlet", nr. 9206, 1922). Yakup Kadri milletin Millî Mücadele'de olduğu gibi inkılapları da geç kabullenmesinden endişelidir. "Millî irfanın millî irade ile baş başa yürüyemediğine ve gazada olsun, inkılapta olsun, onun daima beş on adım gerisinde sürüklendiğine" dair emareler onu telaşlandırır (Yakup Kadri, "Tahlil ve Terkip-İrade-i Milliyenin İnkişafı", nr. 9207, 1922). İnkılabı anlamayanlara, alıştığı düzenin bozulmasından yeni yönetimi sorumlu tutanlara inkılabın ve yeni idarenin neden önemli olduğunu izaha çalışır. (Yakup Kadri, "Ramazan Musahabesi-Tiryakiye Cevabım", nr. 9395, 1923)

Yakup Kadri'nin 1913'te başlayan *İkdam*'daki serüveni, daha çok 1919'dan sonra kaleme almaya başladığı yazılarla şekillenmiş, asıl mahiyetini ise bu seneden itibaren 1923 Temmuz'una kadar yazdığı makalelerinde kazanmıştır. Söz konusu yıllar arasında Türk tarihinin, Türk sosyal hayatının geçirdiği

⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. H. Harika Durgun, *Kitab-ı Mukaddes'in Gölgesinde Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2019.

aşamaları Yakup Kadri gibi Türk milliyetçisi cephesi keskinleşmiş, çeşitli konulardaki yaklaşımlarıyla çelişkilerini, çatışmalarını kendi karakterinin bir hususiyeti hâline getirmiş, çok yönlü bir entelektüelin gözünden *İkdam* vasıtasıyla okuma imkânı elde edilir.

2. YAKUP KADRI'NİN İKDAM'DAKİ YAZILARININ TEMATİK BİR TASNİFİ

Gerek edebî eserleri gerekse makaleleriyle hemen hemen aralıksız üç buçuk yıl boyunca yazan Yakup Kadri'nin, diyebiliriz ki, en çok faaliyet gösterdiği yayın organı *İkdam* olmuştur.⁶ Tespit edebildiğimiz kadarıyla 622 makalede imzası bulunan Yakup Kadri (*Miss Chalfrin'in Albümü* hariç) bunlarda edebî, siyasî, sosyal, estetik vb. gibi birçok mevzuya, meseleye yer vermiştir. Biz bu yazı çeşitliliğini, bir makalenin boyutları içerisinde, temel başlıklar altında ana hatlarıyla değerlendirmek istiyoruz. Yakup Kadri'nin *İkdam*'daki yazılarının mevzularının ağırlığını devrin siyasî ve tarihî hadiseleri (İstanbul'un işgali, Batılı devletlerin ve azınlıkların faaliyetleri, İttihat ve Terakki, Milli Mücadele, İstanbul-Anadolu; İstanbul-Ankara Mukayesesi, İletişimi, İnkılaplar, Siyasî Aktörler vb.) teşkil eder. Bunu İstanbul'un sosyal hayatı, aktüel meseleleri (İşgal İstanbul'unun gündelik hayatı, muhacirler, maişet derdi, tiyatro ve musıkî temsilleri, resim sergileri, yardım faaliyetleri vs) buna bir süre sonra Anadolu'nunkiler (geri kalmışlığı, yoksulluğu, sefilliği vs.) eklenecektir, izler. Üçüncü sıraya edebiyat ve sanat yazılarını alabiliriz. Bu grupla alakalı olarak Yakup Kadri'nin *İkdam*'da birçok hikâyesi ile *Kiralık Konak*'ın tefrikasından da bahsetmemiz gerekir.

2.1. Siyasî ve Tarihî Mevzulara Dair Yazılar:

Yazarlığının yanı sıra milletvekilliği, elçilik gibi diplomatik görevlerde de bulunmuş olması itibarıyla Yakup Kadri, fikirleriyle devrin siyasî ve tarihî yapılanmasında önemli aktörlerden biri olmuştur. Hem makalelerinde hem de edebî eserlerinde onun bu cephesini bariz bir şekilde görebiliriz. *İkdam*'daki siyasî ve tarihî mevzulara dair yazıları, onun bu sahalarla ne kadar yakından ilgilendiğinin delilidir.

Yakup Kadri, 1921 Temmuz'una kadar İstanbul'dadır. Dolayısıyla I. Dünya Savaşı sırasında 1916-1919 yılları arasında İsviçre'de kalan Yakup Kadri, yurda döndüğü 1919 yılının Kasım ayından

⁶ Yakup Kadri'nin *Rübab*, *Servet-i Fünun*, *Dergâh*, *Peyam*, *Akşam*, *Hakimiyet-i Milliye*, *Yeni Mecma*, *Milliyet*, *Cumhuriyet*, *Kadro* gibi dergi ve gazetelerdeki dil ve edebiyat yazıları üzerine Dilek Akyar (Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü) tarafından bir doktora tezi hazırlanmaktadır.

itibaren *İkdam*'da yazmaya başlar. O sırada İstanbul işgal altındadır. Bilindiği üzere ilki Kasım 1918, ikincisi Mart 1920'de olmak üzere İstanbul iki kere işgal edilmiştir⁷. Yakup Kadri bu iki işgal hadisesinin arasında İstanbul'a döner ve bu zaman aralığında yazmaya başlar. Dolayısıyla bu işgal hadiselerinin sebepleri, aktörleri, sosyal hayatta yarattığı etkiler, Yakup Kadri'yi çok meşgul eder. Devrin siyasî ve tarihî hadiselerine yön verecek gelişmeleri yakından takip etmeye çalışır:

“Benim İstanbul'a ilk adımında Anadolu'ya kalkıp gitmek isteyişim ve hatta bunu temin için Sivas'a gitmek üzere olan Ruşen Eşref'ten Mustafa Kemal Paşa nezdinde teşebbüste bulunmasını rica edişim üzerine arkadaşlarımdan biri bana demişti ki: “Oraya gidip ne yapacaksınız? Senin Milli Mücadele'ye ancak İstanbul'dan yazacağın yazılarla bir faydan dokunabilir. “ Nitekim bir ay sonra Sivas'tan dönen Ruşen Eşref de bana Mustafa Kemal Paşa'nın hakkımda böyle düşündüğünü söylemişti (Karaosmanoğlu, 2019, s.42).”

Bu anekdota bakılırsa Yakup Kadri'nin İstanbul'daki yazarlık faaliyetleri ve akabinde Anadolu'ya geçişi, bir nevi görevlendirmenin bir parçasıdır. Yazılarındaki Türkçü ve milliyetçi tavrının kaynaklarından biri bu misyonun bir sonucu olsa gerektir. Bu bağlamda *İkdam*'daki ilk yazılarında Avrupa devletleri, işgal kuvvetleri ve Batı Anadolu'ya asker çıkaran Yunan güçlerinin eleştirileri ile İttihat ve Terakki zihniyeti ile hesaplaşmasını görebiliriz. İsviçre'deyken Batılı devletlerin emperyalist cephelerini çok yakından gören Yakup Kadri'ye göre -kendini ve Türk milletini Doğulu ve Müslüman olarak nitelendirir. -oradan gelen her şeye şüpheyle yaklaşmamız gerekir. Ona göre Batı madde, Doğu ise ruhtur. Doğu hak ve adaletin peşinde iken Batı para ve ticaretten dem vurmaktadır. Bununla birlikte Doğu'da yeni başlayan medeniyet cereyanını da pek emniyetli bulmaz ancak yine de geçmişten kalan enkazla yarının inşa edilemeyeceğinden ve ruhun maddeye galebe çalacağından emindir (Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülahaza-Şark'tan ve Garp'tan Gelen Sesler”, nr. 9001, 1922). Nitekim öyle de olur. Büyük bir yokluk ve imkânsızlık içinde başlayan Milli Mücadele askerle, mühimmatla değil azim, irade ve inançla, millî ruhla kazanılmıştır. Zafer, ne yapmamız ve hangi hedefe doğru yürümemiz gerektiğini bilen, “bütün milletin yılmaz bir kahraman hâline girmiş şuuru ve iradesi” Mustafa Kemal'in önderliğinde vatan mücahitleri ve din pehlivanlarının, (Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülahaza-Akdeniz'e İleri”, nr. 9148, 1922; Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülahaza-Hesap ve His”, nr. 9152, 1922) “Türk Ocağı'ndan doğan ruhun eseridir”. Dolayısıyla “bu eserin payidar olması için o ruhun baki kalması ve hayatî prensipleri haricine çıkmaması lazım”dır (Yakup Kadri, “Tahlil ve Terkip-Meşrutiyet, İslamiyet, Milliyet”, nr. 9261, 1922). Görüleceği üzere Yakup Kadri'nin bu minvaldeki yazılarında Batı'yla hesaplaşmayı Anadolu'da cereyan eden Millî Mücadele'yi destekleme heyecanı ve ruhu takip eder. Millî Mücadele ile ilgili yazılarında zaman zaman duygularının etkisinde kalarak heyecanlarını dışavursa da içi boş bir hamasete düşmekten kaçınır. Onun için önemli olan, Anadolu'daki direnişe destek vermektir. İster “taassup sahibi mürteciler”, ister “kalburüstü ve münevver zümreden” olsun bu harekete sekte vuracak her türlü müdahalenin karşısında yer alır (Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülahaza-Vatan Hainleri ve İstanbul”, nr. 8980, 1922; Karaosmanoğlu, 1973, s. 118). Fikir ve vicdan

⁷ <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/istanbulun-igali/>

hürriyetini savunanların, kamu vicdanına ve toplumun dinî hassasiyetlerine hürmet etmesi gerektiğini belirtir. (Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülâhaza-Bir Kıyas-ı Mukasem Karşısında”, nr. 9021, 1922)

Yakup Kadri’yi oldukça meşgul eden ve *Hüküm Gecesi* romanının da temel meselesini teşkil eden İttihat ve Terakki zihniyeti, *İkdam*’daki yazılarda âdeta siyasi mevcudiyeti tarihe karışmış olsa da girecek yeni bir beden arayan, yeniden varlık sahasına çıkmaya çalışan kayıp bir ruh gibi tasvir edilmiştir (Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülâhaza-Hâlâ O”, nr. 9065, 1922). Kemalpaşazade Sait Bey ve Talat Paşa’dan hareketle yazılan “İki Ölüm, İki Ruh” başlıklı yazı, Tanzimatçılar ile İttihatçıları mukayese etmektedir. Yakup Kadri, Sait Bey gibi Tanzimatçıları, “devre ayak uyduramamak”, “ideali karşısında pasif davranmak” “fart-ı atalet” gibi ifadelerle eleştirse bile, onların kibar, efendi hâllerini, “İstanbulîli” tavırlarını İttihatçıların kaba kuvvet, tahsil ve terbiyeden uzak hâllerine tercih etmektedir. Bununla birlikte “Zira bizim için fart-ı atalet de fart-ı hareket kadar muzırdı.” cümlesi her iki kesime getirdiği eleştiriyi göstermektedir. Nitekim makalenin sonuç cümleleri, bu konudaki düşüncelerini çok daha açıkça göstermektedir:

“Talat Paşa’yı vuran kurşunla Sait Bey’i söndüren felç, bu nokta-i nazardan da timsalî bir mahiyeti haizdir. Bu devlet Sait Bey tarzında Tanzimat ricalinin elinde mefluç olarak ölecekti, Talat Paşa’nın elinde ise tıpkı kendisi gibi bir kaza darbesiyle vaktinden evvel yıkıldı (Yakup Kadri, “İki Ölüm, İki Ruh”, nr. 8627, 1921).”

Burada Sait Paşa gibi Tanzimat efendileri için kullandığı ifadeler, bize doğrudan doğruya *Kiralık Konak*’ın Naim Efendi’sini hatırlatmaktadır. Talat Paşa gibi İttihatçıların eleştirisi ise, II. Meşrutiyet’in ilanının akabinde yaşanan siyasî çatışmaları bir muhalif gazetecinin gözünden anlattığı *Hüküm Gecesi*’ne götürmektedir.

Yakup Kadri’nin *İkdam*’daki yazıları bu bağlamda bütünlüklü olarak ele alındığında âdeta bir İttihatçı tipinin çizildiği görülür. Bu tip, siyasî ihtirasları olan, iktidara gelmek için her fırsatı değerlendiren, hile ve desiselere veya cebir ve tazyiklere başvurmaktan çekinmeyen, hatta bunun için kılıktan kılığa giren, gülünç derecede gösteriş meraklısı, yaşadıklarından ders almayan sabit fikirli bir tiptir (“Müşahede ve Mülâhaza-Harp ve Siyaset”, nr. 8919, 1922; “Tahlil ve Terkip-Meşrutiyet, İslamiyet, Milliyet”, nr. 9261, 1922; “Müşahede ve Mülâhaza-Bazı Hadiseler ve Bazı Neticeler”, nr. 8944, 1922; “Müşahede ve Mülâhaza-Taştan Bebekler”, nr. 9116, 1922). Bununla birlikte Yakup Kadri, genellikle olumsuz özelliklerinden bahsettiği İttihatçı tipi ile İttihat ve Terakki’yi birbirinden ayırır. Memlekette yaşanan birçok sıkıntı ve problemin müsebbibi olmasına rağmen İttihat ve Terakki bu milletin bağrından çıkmıştır. Dolayısıyla onu eleştirirken aşırıya kaçmamak, objektif bir bakış açısıyla değerlendirmek, ayrıca İttihat ve Terakki erkanından birçoklarının Millî Mücadele’ye katıldığını da göz önünde bulundurmak gerekir (Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülâhaza-İttihat ve Terakki Erkanı”, nr. 9017, 1922; “Tahlil ve Terkip-Hafızası Kuvvetli Bir Adam”, nr. 9234, 1922). Özetle Yakup Kadri’nin İttihat ve Terakki karşısındaki tavrını, Millî Mücadele’nin kazanılmasından sonra yeni bir devletin kurulma sürecindeki güç dağılımı ve paylaşımları çerçevesinde de değerlendirmek gerekir. Nitekim ikinci meclisteki muhalif kanadı, yine muhalif duruşuyla kendinden söz ettiren *Tanin*’i, Lozan heyetine eleştiri getirenleri, hep İttihatçı zihniyetin bir uzantısı olarak görür (Yakup Kadri, “Tahlil ve Terkip:

Yeni Bir Nifak Cephesi", nr.9394, 1923).1927'de yayımlayacağı *Hüküm Gecesi*'nde de tekrar bu konuya dönecektir.

Yakup Kadri'nin İttihatçılar'dan yazılarında en çok bahsettiği simalar, **Enver, Talat, Cemal Paşalar**'dır (Yakup Kadri, "Müşahede ve Mülâhaza-Hâlâ O", nr. 9065, 1922; "İki Ölüm, İki Ruh", nr. 8627, 1921; "Müşahede ve Mülâhaza - Altıncı Şehit", nr. 9113, 1922). Bunlardan başka **Prens Sabahattin, Sabit Nüzhet gibi isimler üzerinde ayrıca duracaktır. Hamdullah Suphi, Sait Halim Paşa, Lenin, Mussolini, D'annunzio, Venizelos, George Lloyd** yazılarında ele alınan diğer siyasi simalardır. Bütün bunların dışında Yakup Kadri'nin yazılarında en çok zikrettiği isimlerin başında Mustafa Kemal gelir. Millî Mücadele esnasında Mustafa Kemal'in halka verdiği güveni, kendinden emin tavır ve sözlerini sık sık vurgulamıştır. Onu bir asker iken tanıyan ve bir komutan olarak ona çok güvenen Yakup Kadri Türk milletinin trajik kaderi ile Mustafa Kemal'in kaderini ilişkilendirir ve Türk milleti ile aralarındaki kuvvetli bağa işaret eder (Yakup Kadri, "Müşahede ve Mülâhaza-Büyük Adamın Tevazuu", nr. 9110, 1922).

Yakup Kadri'nin gözünde 30 Ağustos Zaferi'nden sonra **Mustafa Kemal**, artık bir düşmanla boğuşan komutandan ziyade cehaletle mücadele eden bir inkılapçı, vahyini halktan alan bir mucizevi bir kurtarıcıdır:

"Bu büyük millet adamının önünde hıyanet ve cinayet gibi hamakat ve cehalet de ayak üstünde duramıyor, hemen devriliyor. Çünkü celal gibi kemalin de tecelligâhu odur. Her gün her dakika memlekette vuku bulan her hadise onun kudret ve azametini; gittikçe çoğaltan bir vuzuh ile ispat ediyor. Ne mesuttur o millet ki en mühlik deminde başına bu adamı buldu, bu adamın arkasına düştü, bu adamı kendisine delil ve serdar ittihaz etmek dirayetini gösterdi! O yürüdükçe zulmetler dağılıyor, o yürüdükçe dağlar inliyor, o yürüdükçe denizlerin dalgaları serfuru ediyor. Her sözü hatiften gelen bir ses ve her hareketi bir mucize gibidir. Milletlere, denizlerde yürüyen Musa'dan, körlerin gözlerini açan İsa'dan ve kameri ikiye ayıran Muhammed Mustafa'dan beri böyle bir münci nasip olmadı. Vakıa o kuvvetini doğrudan doğruya Hakk'ın kudretinden alan enbiyadan biri değildir. Lakin fahr-i kainat esrar-ı vahyin son tecelligâhu olmasaydı onu da bu kutsi ve ulvi insanlar arasında zikretmekte bir an tereddüt göstermezdik. Mamafih halkın sözü Hakk'ın sözüdür derler, bu itibar ile onu halkın vahyine mazhar olmuş Mesîhâ'dan addedebiliriz. Halkın şuuru, halkın iradesi hep onda tecelli ediyor, onda kemale eriyor, onun ağzında nas ve onun kolunda kudret haline giriyor (Yakup Kadri, "Tahlil ve Terkip-Son Nutku Münasebetiyle", nr. 9212, 1922)."

İnkılapları her fırsatta savunan Yakup Kadri doğal olarak Atatürk'ü de bu inkılabın "mücessem timsali", fikir ordusunun lideri olarak görmektedir (Yakup Kadri, "Tahlil ve Terkip-Bir Alevin Derunu", nr. 9351, 1923).

Yakup Kadri'nin yazılarında hürmet ve saygıyla bahsettiği bir diğer isim **İsmet Paşa**'dır. Onu bilhassa kendi yazılarında da yansımalarını gördüğümüz İnönü Zaferleri'nin kahraman komutanı, Lozan'da Avrupa devletlerine karşı "bir Osmanlı artığı olarak değil" de "yeni Türkiye'nin hür bir diplomatı olarak takdim eder (Yakup Kadri, "Tahlil ve Terkip-Polatlı'dan Lozan'a", nr. 9227, 1922)

İkdam'daki yazılarında Yakup Kadri'nin öne çıkan portresinin temel hatlarını tayin eden, **Türkçülük ve Milliyetçiliktir. Bu iki vasıf, başlarda Osmanlılık'la birlikte değerlendirilir.** "Müşahede ve Mülahaza-Adsız Kahraman" başlıklı yazısında Osmanlılara has "vakıf ve teberru ananesi"nin Tanzimat'tan itibaren unutulmaya terk edilmesini eleştirir (Y.K., "Müşahede ve Mülahaza-Adsız Kahraman" nr. 8545, 1920). Yakup Kadri'nin burada Osmanlı'dan ecdadımız diye bahsetmesi önemlidir. Benzer ifadeleri "Eski ve Yeni Türklük" başlıklı yazıda da görmemiz mümkündür:

Vaktiyle Osmanlı Devleti'nin ihtişam ve ikbali yalnız siyasi ve askerî değildi; Türkler uzun bir müddet Şark ile Garp arasında bir hatt-ı visal hizmetini gördüğünden sonra bilhassa kendileri Avrupa üzerinde gayet sarıh bir tesir ve nüfuz icra etmeye başladılar (Yakup Kadri, "Müşahede ve Mülahaza-Eski ve Yeni Türklük", nr. 8547, 1920).

1921'de Anadolu'dan Milli Ordunun zafer haberleri gelmeye başlayınca ve bütün bunların akabinde yeni Türk devleti kurulunca Yakup Kadri, eski devlet anlayışını daha çok eleştirmeye başlar. Yeni devletin eski ve köhnemiş bir sistem üzerinde yükselemeyeceğini *İkdam*'daki yazılarında sıkça yineler. Muallimler ve Muallimeler Dernekleri Birliği'nin yayımladığı bir beyanname münasebetiyle kaleme aldığı yazısında bu köklü değişimlere duyulan ihtiyaca dikkatleri çeker (Yakup Kadri, "Müşahede ve Mülahaza-Muallimler Derneğinin Beyannamesi", nr. 9087, 1922). Her sahada yapılacak inkılaplar son derece gereklidir. Türkiye, hayatını devam ettirebilmek için muhtaç olduğu asriliğe ve inkılapçılığa muhalif düşen, ölmeye mahkum bütün batıl fikirlerden kurtulmalı, bunun için Doğu'nun ve Batı'nın değil, kendine özgü, millî şiarına uygun yeni müesseseler kurmalıdır. Fikrî inkılabın gerçekleşebilmesi için bize taklide sapmadan kendimize özgü bir yoldan yürümek şarttır, İttihat ve Terakki bu gerçeği dikkate almadığı için başarısız olmuştur.

Yakup Kadri Osmanlı Devleti'ni çocuğunu -yeni Türkiye'yi- doğururken ölen bir anneye benzetir. Dolayısıyla ölmüş bir kurumun yeniden dirilmesi mümkün değildir (Yakup Kadri, "Müşahede ve Mülahaza - İnkılap ve İnkılapçılar", nr. 9112, 1922).

Yeni devlet, yönünü Batı'ya dönmüş, muasır devletler seviyesini yakalamayı kendisine hedef olarak belirlemiştir. Yakup Kadri'nin yazılarında bu ideolojinin savunulduğunu görmek mümkündür. Nitekim bir yazısında serfettiği şu sözler bu düşüncenin veciz bir ifadesidir:

Siyasi ve millî mukadderatımız, bizi her şeye rağmen mütemadiyen Avrupa'ya, mütemadiyen Garp'a doğru itiyor. (...) Türk milletinin kökü Asya'dadır lakin dal ve budaklarını daima Akdeniz'e doğru uzatmıştır; asla rücu etmek, ölmek demektir. (Yakup Kadri "Tahlil ve Terkip-Avrupa Medeniyeti", nr. 9276, 1923)

Yakup Kadri Avrupalılaşmak gerektiğini savunmakla birlikte bunun "millî ve dinî ananelerimizin çizdiği hatlar dahilinde..." nasıl olması gerektiğini de belirtmeden geçmez. Ziya Gökalp'in, *Yeni Mecmua*'da neşredilen bir makalesinde yer alan "Türk milletindenim, İslam ümmetindenim, Avrupa medeniyetindenim" sözünü hatırlatır.

Ankara Hükümeti vekillerinin halkın içinden biri gibi sade ve alayışsız yaşantı ve tavırlarını demokrasinin bir gereği olarak gören Yakup Kadri'nin bu tavrı egemenliği halka veren Cumhuriyet ideolojisinin bir tezahürüdür (Yakup Kadri "Tahlil ve Terkip-Demokrasiye Doğru", nr. 9259, 1922). Son

yazılarında demokrasi vurgusu artar. Hatta son yazılarından birinde şöyle der: “Biz yalnız siyasî nutuklarımızda değil, yaşayışımızda demokrat, giyinişimizde demokrat, oturduğumuzda, kalkışımızda, konuşmalarımızda, sevişmelerimizde hülasa hayatımızın bütün safahatında demokrat olmak istiyoruz (Yakup Kadri “Tahlil ve Terkip-Eski İtiyadlardan Kurtulmalıyız!”, nr. 9455, 1923).”

Görülebileceği üzere Yakup Kadri'nin “demokratlaşmak”tan kastettiği “halkla birlikte hareket etmektir. Esasen onun yazılarında, konumuz gereği *İkdam*'dakilerde “halk” ve “halk”la ilgili meselelere hep vurgu yapılmıştır. Halk onun nazarında İstanbul'dakiler ve Anadolu'dakiler olmak üzere ikiye ayrılır. İstanbul halkı, işgal döneminde vurdumduymazlığı, kumara düşkünlüğü, duyarsızca eğlenmeye devam etmesiyle eleştirilir; ancak aynı “halk” yardım faaliyetlerine katıldığında, Milli Mücadele'nin zafer haberlerini heyecanla beklediğinde takdir edilir. Bundan başka İstanbul halkını muhitleri bakımından da bir sınıflandırmaya tabi tutar. 1922 tarihli “Bir Tenezzühün İntibaları” başlıklı yazısında sefilliğin, yoksulluğun hakim olduğu Fatih'in arka mahallelerini “insana bir feragat ve tevazu dersleri vermeleri” itibarıyla Şişli, Beyoğlu ve Kadıköy gibi semtlerinden ayırır (Yakup Kadri “Müşahede ve Mülâhaza: Bir Tenezzühün İntibaları”, nr.8991, 1922).

Yakup Kadri'nin halk karşısındaki tavrını *İkdam*'daki yazılarından açıkça görebilmek mümkündür. Onun halkı açıkça övdüğü yazılar, 1921 yılının 20 ve 28 Şubat ile 8 ve 11 Nisan tarihlerinde yazılmıştır. İlk iki yazıda kastedilen Anadolu insanı, diğer ikisindeki hareket noktası ise İstanbul'daki halktır. Bütün bu yazılarda halktan coşkuyla, övgüyle bahsedilmesi I. ve II. İnönü Zaferleri dolayısıyladır. 20 Şubat 1921 tarihli “Anadolu Dört Yol Ağzı” başlıklı yazısına bakarsak Anadolu halkını övmesinin nedeni milliyet davasının sancağını taşımasıdır:

Tarih bir tekerrürden ibarettir, ne vakit ki Türkler dehrin bir geniş sahnesinde kılıç sallamaya başlar, bu mutlaka ya bir din ya bir fikir uğrunadır. Altı yüz sene hiç yorulmaksızın din-i Muhammed'in pehlivanlığını yapanlar bugün de insaniyetin en canlı ve en mübarek mefkûrelerinden biri olan milliyet davasının râyetini taşıyorlar. Niçin, yeryüzünde hasıl olan bütün büyük cereyanların hepsinin önüne daima Anadolu denilen harp yurdun içinden yetişenler katılıyor? Çünkü bu yurt dünyanın en az tekin olan dört yol ağzlarından birisidir (Yakup Kadri, “Tahassüsât ve Tahayyülat-Anadolu Dört Yol Ağzı”, nr. 8601, 1921).

Ancak asıl dikkat çekici, vurucu ifadeler, 28 Şubat 1921 tarihli “Anadolu Gönüller Uğrağı” başlıklı yazıda karşımıza çıkar. Üç imparatorluğun sonunu getiren Cihan Harbi'nin bizde bâsübadelmevte örnek olabilecek bir neticeye dönüştüğünü, bunun da “Türk Milli Uyanışı” olduğunu belirtir (Yakup Kadri, “Tahassüsât ve Tahayyülat: Anadolu Gönüller Uğrağı”, nr. 8609, 1921).

Vatan ve millet savunmasına katılan her fert, Yakup Kadri'nin gözünde kahramandır. Söz gelimi Bursa halkını düzmece Yunan idaresine onay vermediği gerekçesiyle takdir eder (Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülâhaza: Zavallı Bursa Ahalisi”, nr.9042, 1922). Yakup Kadri'nin Anadolu halkı karşısındaki tavrını *İkdam*'daki yazılar içerisinde kanaatimizce en tipik çizgilerle gösteren, Kastamonu

ve Kastamonulular hakkındakidir. ⁸ Milli Mücedele'ye destek olmak amacıyla Anadolu'ya gitmek için çıktığı yolculuğun ilk duraklarından biri Kastamonu'dur. ⁹ Temmuz 1921 tarihli bu yazıda Anadolu insanıyla ilgili söylenenler son derece olumsuzdur:

“Zira Kastamonu merkezi Anadolu'nun bütün faziletlerini, bütün nakiselerini, hasenat ve seyyiatını, çirkin ve güzel taraflarını hülasa tuzunu biberini, balı ve pekmeziyle beraber kendi nefsinde cem etmiş bir halitadır. Bu halitadan asıl usareyi çıkarmak ve onu muayyen bir çerçeve içine sokarak derli toplu bir küll halinde gösterebilmek için başlı başına büyük bir cilt yazmak icap eder. Fakat acaba bulanık bir derenin kenarına çömelmiş bu abus, viran ve kara şehir bütün o haşin kaşlı ve silik bakışlı sükkanyla umumi maişetinin bütün o sıtmalı durgunluğuyla bu derece dikkat ve alakaya layık mıdır? Kastamonu da Anadolu'nun herhangi bir şehri gibi insana ancak medenî yerlerin daüssılasını vermekten ve ruhu uyuşturucu bir kasvet içinde hurdehaş etmekten başka bir işe yaramayan, bir hususiyeti olmayan alelade bir vilayet merkezi değil midir? (Yakup Kadri, “Anadolu İhtisasları 3-Kastamonu”, nr. 8735, 1921)”

Burada Yakup Kadri, Divan şairi Galip Paşa'nın Kastamonu ağzıyla yazdığı kitabına da atıfta bulunur. Yüzü kızarmadan okuyamadığını söylediği bu divanın Kastamonuluları tam olarak yansıttığını ifade eder. Ona göre Kastamonu'da kadınlar bile kadınlık zarafetinden yoksun, erkek gibidirler. Yakup Kadri'nin Kastamonu'dan hareketle Anadolu halkı karşısındaki söylediklerinin benzerini 1927'de yazdığı *Hüküm Gecesi*'nde ve 1932'de yazdığı *Yaban*'da da görebilmek mümkündür.⁹ *Hüküm Gecesi*'ndeki Ahmet Kerim'in, sürgün edildiği Sinop sokakları ve ahalisine dair tasvirleri ile Yakup Kadri'nin Kastamonu hakkında yazdıkları arasında büyük bir paralellik vardır. Nitekim *Hüküm Gecesi*'nin Arap harfli ilk baskısındaki birtakım sert ifadeler Latin harfli baskıda kaldırılmıştır. *Yaban*'ın baskıları arasındaki farklılıklar ve yazarın açıklamaları hepimizce malumdur¹⁰. Nitekim “Kastamonu” başlıklı yazısındaki hayli sert ve üzücü ifadeleri için *Vatan Yolunda*'da bir nevi özür ve gerekçe beyan etme yoluna gider (Karaosmanoğlu, 2019, s.97-99).

Bu veliseyle söyleyelim ki, Yakup Kadri, *İkdam*'da halkın Tanzimat'tan beri aydınlar tarafından “Garpçı bir zihniyetle” birtakım değişikliklere zorlanmasını da şiddetle eleştirir. Ve aydınların halkı yeterince tanıyamadığını, ondaki feraseti kavrayamadığını iddia eder:

Dün ilk defa olarak cahil ve âtl bir kitle telakki ettiğimiz halk, memleketin münevverlerine bazı ulvî hakikatlerin sırrını öğretti. Bunlardan biri kalbin akıldan üstün olduğudur. İkincisi sıdk ve hulûs, iman ve itikat haricinde necat yolu bulunmadığıdır. Üçüncüsü millet ile ümmet mefhumlarını birbirinden ayırmamak lazım geldiğidir (Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülâhaza-Camilerde Mevlid”, nr. 8646, 1921).

⁸ Eyüp Akman da bu yazıyı konu alan bir makale yazmıştır: “Yakup Kadri Karaosmanoğlu Üzerine Bazı Düşünceler ve Unutulan Bir Makalesi: Kastamonu”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.3, S.2, Temmuz 2013, s.31-60.

⁹ Bu konuyla ilgili bilgi için bkz. Fazıl, Gökçek, “Yaban Romanında Yabancılaşma”, *Türk Yurdu*, 168, 2001, s.33-38.

¹⁰ Berna Moran, “Yaban'da Teknik ve İdeoloji”, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s.153-

Görüleceği üzere bütün bu yazıların hareket noktası yaşanan siyasî ve tarihî hadiseler ve bunlar karşısında aydınların ve halkın tavrıdır. Yakup Kadri, memleketinin meseleleri karşısında sorumlu bir aydın tavrıyla hareket eder ve değerlendirmelerini buna göre yapar. Nitekim *İkdam*'daki 1922'den sonraki yazılarına baktığımızda bu sefer hareket noktası, yeni bir yönetim biçimine geçilme sürecinde yaşananlar olur. Bu bağlamda Müdafa-ı Milliye Teşkilatı'ndan siyasî yapılanmaya geçişler, yani fırkalar, fırkalaşmalar, seçimler, halkın seçime katılması, bu seçimlerde kadınların oy kullanıp kullanamayacakları, aday olup olmayacakları irdelenir. Söz gelimi "Hanımlarımızın Bir Teşebbüsü" başlıklı yazısında Nezihe Muhittin'in önderliğinde bir kadın halk fırkasının kurulma teşebbüsüne, Avrupa'ya göre henüz bizde çok erken olduğu gerekçesiyle karşı çıkar (Yakup Kadri, "Tahlil ve Terkip: Hanımlarımızın Bir Teşebbüsü", nr.9430, 1923). Bu ve buna benzer sosyal ve siyasî yeniliklere itiraz etmesinin gerisinde, ister ferdî isterse millî planda olsun maziye sıkı sıkı bağlı, alıştığı şeylerin değişmesinden korkan bir portre ve mizaç vardır.

2.2. Sosyal ve Aktüel Hayata Dair Yazılar:

Yakup Kadri'nin *İkdam*'daki sosyal ve aktüel hayata dair yazılarının temel belirleyicileri, yukarıdan beri üzerinde durduğumuz siyasî ve tarihî gelişmeler ve bu gelişmeler karşısında yazarın kendini sorumlu hissetmesidir. Yakup Kadri bir aydın olarak okudukları ve Avrupa'da gördükleri ile memleketinin şartlarını sık sık mukayese eder.

O, *İkdam*'daki yazılarında sosyal meselelere duyarlı bir yazar portresi çizer. Özellikle 1919-1921 yılları arasındaki yazılarında sanayi çağının, teknolojik gelişmelerin, medenileşmenin(!), savaşların ve ekonomik buhranların yarattığı problemler ve ortaya çıkardığı insan tipleri üzerinde durur ve onları uzun uzun tasvir eder. Bu tiplerden biri asrî adamdır. Asrî adam, düşünmeden yaşayan, zevk odaklı, bütün bildiği gazeteden okuduklarıyla sınırlı, yüzeysel bir tiptir. Yakup Kadri bu asrî adamın karşısına âlim tipini koyar ve düşünen, araştıran, ömrünü bilime adanmış alimlerin akli zayıf, bedeni kuvvetli asrî adamların yanında hep hakir görüldüklerini ifade eder. Aslında bu karşılaştırma bir devir eleştirisidir. Bu devir çalışmanın, okumanın değil hayatın tadını çıkarmanın önemsendiği bir devirdir (Y.K., "Hafta Musahabesi", nr. 8327, 1920).

Savaş "büyük karınlı sermayedarlar"ın ve "koca pençeli fabrika sahipleri"nin yararına (Y.K., "Harp ve Edebiyat", nr 8171, 1919). Sanayinin "icat ettiği bu demirden ve buhardan âlem içinde

her ferdin hayatı iki dişli silindir arasında bir buğday tanesinin hayatı gibidir (Y.K., “Hafta Musahabesi”, nr. 8334, 1920).” Muhacirler, yetimler, dul kalmış kadınlar, malul gaziler hep bu acımasız çarkın öğüttüğü zavallılardır. Yakup Kadri’nin *İkdam*’daki yazılarında İstanbul’a akın akın gelen muhacirlerin yarattığı birçok elim tabloya yer verilir. Bunların içerisinde en çok Balkan göçmenleri zor durumdadır. Muhacir kitle içerisinde Bolşevik Devrimi’nden sonra İstanbul’a gelen Ruslar, yazarın ayrı bir dikkatine mazhar olur. Bu kitlenin birtakım ahlâkî fesada yol açmakla birlikte eğlenme, sofrada gibi meselelerde bir “zarafet” de getirdiklerine değinilir.

Yazarın eleştirileri doğal olarak yakından tanıdığı İstanbullular üzerinde yoğunlaşır. Yaşanan bunca trajediye kayıtsız kalanları, zevk ve sefahet âlemlerinde eğlenenleri, savaşlarda kayıplar veren milletin ve yıkılmak üzere olan devletin acısını paylaşmayanları yer yer ironik, yer yer sert bir üslupla tenkit eder (Y.K., “Ramazan Sütunu-İstanbul Eğleniyor”, nr. 8374, 1920; Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülâhaza-Gülünç İstanbul”, nr. 8538, 1920; Karaosmanoğlu, 1973, s.24-26). Onu bu sert eleştirilere mecbur bırakan, bu yazının yazıldığı 1920 mayısından önceki mart ayında İstanbul’un işgal edilmesidir. O yüzden en milletin sinemalarda tiyatrolarda eğlenmesini, erkeklerin meyhanelerde, kadınların gezinti yerlerinde vakit geçirmesini, alışveriş yapmasını büyük bir gaflet, büyük bir günah olarak nitelendirir. Bir yazısında şöyle seslenir:

Ya şehir-i ramazan! Bu yıl sefaletimize nihayet yoktur. Ne yerimiz ne yurdumuz kaldı, hicran ve gurbet rüzgârı bizi önüne kattı; (...) Vakıa zebunumuz hadsiz ve hesapsızdır; içimizde kaç yıldır ne siyamına ne taat ve ibadetini riayet eden var; ne kadar zamandan beri her gelişinde bizi kâh bir ıyş u nuş sofrasında, kâh bir çeng ü çeganede kendimizden geçmiş buluyorsun; her birimiz bir halette, bin türlü measî içinde puyanuz; fakat cezamız fakat başımıza çöken musibet bundan daha büyüktür, onun için lazımdır ki bu yıl matem tutalım; bir alay sefihin sahur beklemek bahanesiyle sabahlara kadar sokaklarda dolaşmasına, kahvehane ve eğlence yerlerinde sürtmesine, kadınlarımızın Şehzadebaşı ve Divanyolu caddelerinde gezinmelerine; o tiyatroya, o sinema kalabalıklarına meydan vermeyelim. Mağlup bir milletin düşman önünde bayram etmesi, gülüp eğlenmesi kadar iğrenç ne olabilir? (Y.K., “Hafta Musahabesi”, nr. 8355, 1920)

Bir başka yazısında bu yalvaran eda, yerini hesap soran, sert bir serzenişe bırakır:

Bu şenlik kimin şerefine, bu şenlik neyin şerefine?.. Arkamızda bıraktığımız bir milyon şehidin şerefine mi? Akıbet bir deste diken halinde elimize uzatılan şu muahedename şerefine mi? İstanbul halkı ne onu hatırlıyor ne bunu düşünüyor, iğrenç ve galiz bir cennet ihtilacı içinde zıplıyor; takla atıyor. Ağzı kulaklarına varırcasına sırtıyor. Ayaklarına ziller, burnuna halkalar, saçlarına boncuklar takarak geziniyor. İstanbul eğleniyor, fakat düşman bu hal karşısında bizden daha ziyade eğleniyor, kahkahalarla gülüyor (Y.K., “Ramazan Sütunu-İstanbul Eğleniyor”, nr. 8374, 1920).

Yazarın burada muahedename ile kastettiği Mondros Mütarekesi’dir. Bu satırlar, bizi bilhassa *Sodom ve Gomora*’daki İstanbul tasvirlerine götürmektedir. Bilindiği üzere bu romanda işgale ve Anadolu’daki mücadeleye umursamadan yabancı güçlerin temsilcileriyle gününü gün eden duyarsız İstanbul insanı sert bir eleştiriye tabi tutulmakta, bu yüzden şehir lanetli iki kente benzetilmektedir.

Yakup Kadri'nin eleştirdiği diğer bir kesim ise “yegane dinleri para, yegane ibadetleri iş”leri olan ve mensup oldukları milletin başından gelip geçen müspet veya menfi bütün hadiseleri keselerini doldurmaya yarar vesileler” olarak gören insanlardır (Yakup Kadri, “Tahlil ve Terkip-İş Adamları”, nr. 9264, 1922). Burada eleştiri oklarını Müslüman-Gayrimüslim ayrımı yapmadan herkese yöneltir. Buna mukabil bir ramazan gecesi camiden dağılan ve işgal, savaş gibi yaşanan acı olaylardan habersiz, ramazanın gelişine sevinen cemaati görünce, beklenen kurtuluşun kendisi gibi Millî Mücadele derdiyle dertlenenler kadar bu sevinçli kalabalığın kalbindeki ferah ve çocukça neşve ile geleceğini düşünür. Cami ve cepheyi bu bakımdan eş görür (Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülahaza-Mah-ı Gufran'ın İlk Şulesi”, nr. 9024, 1922). Yakup Kadri'ye göre İstanbul'da iki farklı halk vardır. İkisi de verilen mücadeleden habersiz olmakla birlikte biri vatan uğruna çarpışanlarla eş değer kabul edilir, diğeri ise vatan hainliği derekesine indirilir. Biri saf ve masum addedilir, diğeri ilahi gazaba layık görülür.

İstanbul'da, Anadolu'da yıllarca Türklerle bir arada barış içinde yaşamış Rum, Ermeni azınlıkların İstanbul'un işgalinden sonraki tutumları karşısında hem şaşırılmış hem öfkelenmiştir (Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülahaza - Bir Tereddi”, nr. 8642, 1921). Halkı “camekanı Müslüman fakat rafları Rum” olan mağazalara karşı uyanık olmaya davet eder (Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülahaza-İktisadî Cephede”, nr. 8670, 1921; Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülahaza-Bir Tuzak”, nr. 9029, 1922). Alışverişte ve ticarete milli olanı tercih etmek yerine ucuz olduğu gerekçesiyle Rum ve Yunan kasalarını dolduran Türkleri uyarır (Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülahaza-Müslüman Parası ve Yunan Kasası”, nr. 9039, 1922). Bir yazısında bu konuyu önemsemeyen halka şöyle seslenir:

“Rum esnafının malı Müslüman esnafının malından daha mı iyidir? Rum esnafı Müslüman esnafından daha mı ucuza satıyor? Zarar yok. Siz yine Müslüman'dan alınız ve farz ediniz ki o verdiğiniz fazla para millî maksadımız uğruna bir ianedir, şahsî ziyanınız mutlaka Türklüğün ve Müslümanlığın faydasınadır. Düşününüz ki bu hareketinizle hiç değilse Yunan amaline hadim sandıklara birkaç kuruş daha fazla girmesine mani olacaksınız. Aç kalınız, çıplak geziniz fakat düşmana yardım edenlerle alışveriş etmeyiniz (Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülahaza-Uyanalım!”, nr. 8651, 1921).”

Yakup Kadri'nin roman ve hikâyelerinde kadın karakterleri genellikle olumsuz çizdiğini biliyoruz.¹¹ *İkdam*'daki makalelerinde en çok üzerinde durduğu meselelerden biri, sosyal hayattaki değişimle birlikte kadınların durumudur. “Asrileşme, terakki etme, medenileşme” kavramlarını kadınlardaki değişimler açısından da irdeler. Bilhassa Ahmet Mithat Efendi'de de rastladığımız, Sokratik diyaloga örnek gösterebileceğimiz muhayyel bir okurla sohbet ediyormuş gibi gösterme metodunu Yakup Kadri de dener. “Kadınlığın Terakkisi” ve “Süs ve Zarafet” makalelerinde güya Avrupa'dan yeni dönmüş yerli bir madamla, yani yerli bir Frenk kadınıyla Türk kadınları üzerine gerçekleştirdiği sohbet, bizim kadınlarımızı kıyafetleri, günlük hayat biçimleri vs. açılarından değerlendirirler (Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülahaza-Kadınlığın Terakkisi”, nr. 8562, 1921; Yakup

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Şerife Çağın, “Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarında Kadın Karakterlerin Anlatımı”, *Türkbilgi*, Aralık-Ekim 2003/6, s.13-36.

Kadri, “Müşahede ve Mülahaza-Süs ve Zarafet”, nr. 8563, 1921). Soruları soran Yakup Kadri, cevaplayan da güya madamdır. Sorular da verilen cevaplar da elbette maksatlıdır. Madam kadınlarımızın asrileşmelerine mukabil terakki etmedikleri fikrindedir: “Evet, Türk hanımları zorla asrîleştiler; fakat terakki etmediler. Terakki içten gelen bir şeydir, ruhun ve şahsiyetin güzelliğe ve iyiliğe doğru bir nevi inkişafıdır.”

Madama göre kadını, kadınlığı, böyle bir sonuca götüren iktisadî şartların değişmesi ve kadının da çalışmak zorunda kalmasıdır. Böyle makul bir sebebe rağmen, kadının asıl vazifesini ve sorumluluğunu anlamaktan uzak oluşu, önce kendini, onunla birlikte aileyi, oradan giderek toplumu mutsuz kılmıştır:

“Esasen –sizi teselli etmek için söylüyorum- emin olunuz ki oradaki “feminizm” cereyanının buradaki “terakki-yi nisvan” cereyanından hiç farkı yoktur, orada da burada da kadınları hayata doğru iten şey iktisadî zaruretlerdir. Her yerde kadınlar hayat ve maişet sahasında erkeklere rekabet etmek mecburiyetindedirler. Bu iyi bir şey mi? Fena bir şey mi? Bilmiyorum. Herhalde, bu böyle oldu, demek böyle olması lazım gelirdi. Fakat, rica ederim bana terakkiden bahsetmeyiniz. Bütün dünya yüzünde kadınlık ruhen tedennidedir. Kadın, maişet sahasında erkeğe rakip kesildiği, kadın erkekleşmeye başladığı günden beri kadının erkek üzerindeki nüfuzu, kudreti azalmıştır ve cinsinin yegane güzelliğini teşkil eden validelik hisleri de ve cinsinin yegane iyiliğini teşkil eden zevcelik duyguları da...”

Madamın, son dönem Türk kadınına “dün”ü ve bugün”üyle mukayese ederken söyledikleri hayli dikkat çekicidir. Bunlardan birkaçını alıyoruz:

“Kadın hiçbir asırda hiçbir memlekette feraceli, yaşmaklı bir Türk hanımı derecesinde bir zarafete varamamıştır.

...

Halbuki kibar bir kadın yalnız ev için giyinir; sokağa çıktığı zamanlar her türlü süsten ârîdir, mümkün olduğu kadar sade, basit ve hatta örtülüdür. Bütün sırrı kısa eteklerden, ince ipekli çoraplardan, kalça oyunlarından ibaret bu giyinişe bediyat mütehasısları ne derler bilemiyorum; fakat bizde yüksek sınıfa mensup kadınlar bu tarzda giyinenlere uzaktan selam vermeye bile cesaret edemezler; zira, bizce bu bir “petite trottine”¹² kıyafetidir; yani ancak birtakım mağaza kızları, şapkacı çırakları, zengin evlerin “femme de chambre”leri¹³ veyahut sadece şuhluğu санаат ittihaz etmiş hafifmeşrep kadınlardır ki sizin zarif bulduğunuz bu şekil ve heyette sokaklarda dolaşabilirler.

..

Bu biçareler kendi modellerini kendileri yapmak şöyle dursun hatta kendi kendilerine bile giyinmiyorlar. Giydiriliyorlar. Evet, sizin hanımlarınız her türlü zevk-i selimden mahrum birtakım Rum ve Ermeni terzileridir ki giydirip kuşatıyor, bir alay tavus kuşları gibi ortaya salıveriyor. Son zamanlarda da dikkat ediyorum ki Rus kadınlarının giyinişini taklide başlamışlar; o kundak baş yapmalar, bileklere ve boyunlara birtakım ayro boncuklar takmalar,

¹² Fransızcada küçük mobilet anlamındadır.

¹³ Fransızcada oda hizmetçisi anlamındadır.

ilh. gösteriyor ki Türk hanımları giyim hususunda şimdi de Rus muhacillerinin tesiri altına girmişlerdir. Demek ki bunlar giyim meselesinde ya şunun ya bunun zevkine tabidirler, kıyafetlerine henüz kendi şahsiyetlerinin hususiyetini verememişler; halbuki bence zarafet bundan başka bir şey değildir efendim, sizin kadınlarınız Avrupa'dan zarafeti değil, yalnız süsü öğrenmişler!.. ”

Madamın bu hayli sert eleştirilerine ve tespitlerine zaman zaman Yakup Kadri “Ne kadar insafsızsınız” gibi cevaplar verse de elbette bu görüşlerin kendine ait olduğunu söyleyebiliriz. Devrin feminizm tartışmalarına yansıyan “kadın” modeline keskin itirazları olan Yakup Kadri'nin bu meselelerde de bulduğu çözüm meseleye “millîlik” açısından bakmaktır. Kadın için “süs” ve zarafet”i mukayese ederken, birincisini ilkel milletlere, ikincisini medeni milletlere has olarak görür ve makale, Ziya Gökalp'in de fikir dünyasının anahtar kavramları olan “tehzib” ve “hars” açılarından hareketle kurulmuş teşhis/tespit cümleleriyle sonlandırılır:

“Mesela zarafetin sırlarından birisi sadeliktir; ikincisi zevk-i selimdir. Bu iki hassaya malik olmak için de ruhen, fikren, tabir-i caizse beden en az çok tehzib sahibi olmuş bulunmak lazımdır.

Zira giyinmek de şiir yazmak, resim yapmak gibi millî bir harsın neticesidir.”

Bir diğer önemli tespit, bakış açısının çok “erkek merkezli” olduğudur. Yazılarında üzerinde durduğu çoğu meselede olduğu gibi “kadın”larla ilgili bir şeyler yazmak ve söylemek istediğinde genellikle “mazideki kadın”ı özler ve bu haliyle devrin feminizm tartışmalarına muhalif bir duruş sergiler. Bu konuda benzer bir mukayeseyi İstanbul kadınları ile Anadolu kadınları arasında yapar. Çalışmaları, tabîlikleri, erkekleriyle birlikte hareket etmeleri açısından Anadolu kadını, İstanbul kadınından üstün görür (Yakup Kadri, Tahlil ve Terkip-İnkılabımız ve Türk Kadınlığı”, nr.9286, 1921).

Eğitim, Yakup Kadri'nin gazetede eğildiği bir diğer meseledir. Okulların imkansızlığı ve bakımsızlığı, öğretmenlerin yaşadığı geçim sıkıntısı, öğrencilerin yeterli eğitimi alamaması ve hayata hazırlanamaması gibi eğitime dair sorunları, eğitim politikasında ve uygulamada tespit ettiği yanlışları gazete sütunlarına taşımıştır (Yakup Kadri “Müşahede ve Mülâhaza-Binbir Dertten Biri”, nr. 9097, 1922; “Tahlil ve Terkip-Yarın'ın Banileri Kimlerdir?”, nr. 9229, 1922).

Sosyal ve aktüel hayata dair yazıların geneline baktığımızda şöyle bir Yakup Kadri portresi ortaya çıkar: O, yaşadığı toplumun “hal”ini yakından takip ederken sürekli “mazi”siyle hareket eder ve bu yüzden şahit olduğu değişikliklerin kendisine ve milletine getirdikleri ve ondan götürdükleriyle mukayese eder. Gelen iyi ve olumluysa mutlu olur, ancak götürdükleri onun ve milletin ananesini bozuyorsa huzursuz olur. Bu ruh hali dil ve üslubuna hayli hırçın bir ton ve eda verir. “Millîlik”te ısrar etmesinin arkasında, devrin siyasî ve sosyal hadiseleri ve yurt dışında şahit oldukları kadar, ferdî hayatının alışkanlıklarının değişmesinden duyduğu huzursuzluk bulunmaktadır. Ticarete, kurumsal hayatta, mimarîde, gündelik hayatta, sanatta hatta mizahta bile “Türklük ve millîlik”e hep vurgu yapar. “Bir milletin başka bir millet gibi gülmeye alışması o milletin manevi istiklali namına büyük bir

tehlikedir.” cümlesi onun bu hususta ne kadar ısrarlı olduğunu göstermeye yeter (Yakup Kadri, “Müşahede ve Mülahaza-Bizde Mizah”, nr. 9055, 1922).

2.3. Edebî meseleler

İkdam'daki yazılar, bir taraftan bir roman ve hikâye yazarı olan sanatkâr Yakup Kadri'nin sanat ve estetik görüşlerini bize sunar, bir taraftan da yukarıdan beri değerlendirdiğimiz yazılarda gördüğümüz gibi sanat ve estetik mevzularına “Türkçülük ve milliyetçilik” cephesinden nasıl yaklaştığını gösterir.¹⁴

Onun sanat anlayışında “asıl hüner, çirkini güzelleştirmektir.” Gerçek sanatkâr, o günkü haliyle çirkin, pis ve pejmürde Anadolu'daki güzelliği görebilen, ondan enfes sanat eserleri ortaya çıkarabilen kişidir (Yakup Kadri, “Edebiyat ve Sanat-Türk Bediinin Yeni Umdeleri”, nr. 8981, 1922.). Bir yazısında sanatı basit şeylerden harikalar yaratan, hayatı güzelleştiren bir büyü olarak tarif eder. Sanat adına ortaya konan başarısız eserlere tahammülü yoktur, bu nedenle gördüğü eksikleri bazen acımasız sayılabilecek bir dille eleştirir (Yakup Kadri, “Tahlil ve Terkip-Sanat, Bizde Sanat”, nr. 9269, 1923). Sanata kendini vakfetmiş sanatkârlara ise büyük bir saygısı vardır. Ressam Ruhi [Arel] bunlardan biridir. Davet üzerine gittiği resim atölyesinde sanata olan tutkusuna şahit olan yazar için Ruhi Bey sanat uğruna çektiği çile bakımından cephaneye taşıyan köylü kadınlardan farksızdır (Yakup Kadri, “Ramazan Musahabesi-Divanyolu'nda Bir Köşe”, nr. 9384, 1923).

Yakup Kadri'ye göre hakiki güzellik sadelikte ve zarafettedir, süs ise güzelliği sağlayan bir unsur değildir. Diyalog halinde kurguladığı bir yazısında bir arkadaşının ağzından İstanbul kadınlarının giyim kuşamlarını bu açıdan değerlendirirken bu düşünceden hareket eder. Afrika yerlilerinde bile görülen süsün hele de aşırı süslenmenin bir kadını ya da erkeği zarafetten uzaklaştırdığını ileri sürer (Y.K., “Hafta Musahabesi”, nr. 8387, 1920).

Yakup Kadri'ye göre güzellik/hüsn taşıdığı anlam itibarıyla Batı ve Doğu medeniyetlerinde farklıdır. Örneğin Eski Yunan'da hüsn “kaba, şehvî ve barbar” iken Türk mutasavvıflarınca hatta Arap ve Acem şairleri için “tamamıyla sırrî ve manevî bir şeydir.” Şark edebiyatlarında güzele olan hürmet dinî inancın gereğidir, çünkü güzel olan bizzat Allah'tır ve bu hürmetin gereği, güzel olan biraz da sırlı ve perdelidir. Bizdeki peçeli kadınları zarif bulması da aynı gerekçelerle (Y.K., “Hafta Musahabesi”, nr. 8348, 1920).

Edebiyat ve sanat işgal altındaki o günlerde Yakup Kadri için başka bir mana ifade eder. Resim, müzik ve edebiyat milletçe uçuruma sürüklendiğimiz günlerde geleceğe dair umudun, ümit ışığının simgesi gibidir. Çünkü Türk edebiyatı, müziği, resmi yaşıyorsa hâlâ eser üretiyorsa bu, yaşamaya devam edeceğimizin bir işareti demektir. Bu nedenle edebiyata dair yazılarında sık sık beliren bir ölçüt karşımıza çıkar: Millî, yerli olma. Devrin edebiyat hareketlerini, edebî şahsiyetlerini ve yeni çıkan şiir, roman, hikâye vs. türündeki eserleri estetik yönlerini göz ardı etmemek kaydıyla önce bu terazide

¹⁴ *İkdam*'daki edebiyat yazıları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Hatice Aybay, *İkdam Gazetesindeki Edebiyat Yazıları*, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2022.

tartmıştır. I. Dünya Savaşı ve öncesinde yaşanan travmatik hadiseler, Türk edebiyatına yeniden doğmak ve çağın gerekliliklerine göre yeniden şekillenmek zorunluğunu göstermiştir. Harp bittiği halde harp edebiyatı devam etmektedir (Y.K. "Harp ve Edebiyat", nr 8171, 1919).

Yakup Kadri'ye göre yeni Türk edebiyatının yönünü belirleyecek olanlar, harabeye dönmüş vatanın içinde bulunduğu zor ve çetin koşulları görmezden gelenler, küçük ve şahsî elemelerini terennüm edenler değil, vatanın derdini ruhunda hisseden Halide Edip gibi sanatkârlardır. Anadolu bin trajedi yazdıracak facialara sahne olurken Türk yazarları Anadolu'nun destanî özünü, hakiki manasını ortaya koyacak, millî hareketin destanını yazacak yerde Frenk edebiyatının şehvet dolu eserlerinden ilham almakta, şairler şahsî davalarından dem vurmakta, ressamlarımız tabiat resimleri ile oyalanmaktadır (Yakup Kadri, "Edebiyat ve Sanat-Türk Bediinin Yeni Umdeleri", nr. 8981, 1922; Yakup Kadri, "Müşahede ve Mülâhaza-Millî Türk Bedîi", nr. 9070, 1922; Yakup Kadri, "Kitabını Kim Yazacak?", nr. 9255, 1922). Halbuki Yakup Kadri, Mustafa Kemal'in kılıçla gösterdiği harikayı kalemle gösterebilecek şairler, edebiyatta Atatürk gibi dahiler beklemektedir (Yakup Kadri, "Tahlil ve Terkip-Edebiyatın Mustafa Kemal'i", nr. 9247, 1922).

Yakup Kadri her yönüyle millî bir edebiyatın peşindedir. (Y.K., "Hafta Sonu Musahabesi", nr. 8230, 1920.) Ancak eserlerde sade dil (şirde hece vezni) kullanmak millî olmak için yeterli değildir. Dilde sadeleşmeyi önemser ancak bu, şekle ait bir hususiyettir. Millî bir ruh da gereklidir (Yakup Kadri, "Edebiyat Musahabesi-Şairlerin Kitabı", nr. 8628, 1921). Bu da Türk edebiyatının kaynaklarına inmekle mümkündür. Bu kaynaklar "Türk milletinin en samimi, en hususî heyecanlarına tercüman" olan nefesler, ilahiler ve türkülerdir. Kendi kaynaklarından beslenemeyen, hislerini ve heyecanlarını şuurlu bir gayretle edebî geleneğimizin potasından geçirmeyen, ehlileştirmeyen her yetenek güdük kalmaya mahkumdur (Yakup Kadri, "Bir Şair Nasıl Yetişir?", nr. 9019, 1922).

Karaosmanoğlu'na göre edebiyat âleminde görülen kuraklık ve çoraklığın asıl nedeni edebî ve bedîi terbiyenin eksikliğidir. İstanbul'daki edebî muhit "his ve hayali besleyen bedîi" unsurlardan yoksun olduğu için sanatkarların muhayyilesinin ve yaratma kabiliyetinin güdük kalmasına yol açmıştır (Yakup Kadri, "Edebiyat Bahisleri-Hissî ve Fikrî Tehzip", nr. 8993, 1922). Yakup Kadri bahsettiği bu problemlerin çözümüne dair tekliflerini bir başka yazısında dile getirir. İlk olarak "Tevfik Fikret ile Halit Ziya Bey'in eserleri, bir de Mehmet Rauf'un *Eylül* unvanlı romanı müstesna" olmak üzere edebiyatta bir "züppeler sınıfı" meydana getiren Edebiyat-ı Cedide eserlerini okunmamasını salık verir. Sonrasında "aşkı Fuzuli'den, şevk ve neşeyi Nedim'den cuşuş ve tuğyanı Nef'i'den" öğrenebileceklerini söyler. Son olarak da Batı edebiyatının seçkin eserlerini okumalarını tavsiye eder. Ancak Yakup Kadri'nin seçkin eserlerden kastı Batı edebiyatının o günkü mahsulleri değildir. Sanayi ve iktisattaki gelişmeler "yeni yetişen fikir ve edebiyat erbabının ruhunda bir nevi kısırlık, bir nevi darlık" meydana getirmiştir. Bu nedenle eski devirlerde üretilen nitelikli eserlere müracaat edilmeli, Eski Yunan ve Latin âleminin, Rönesans devri İtalya'sının, 17. asır Fransa'sının veya 19. asır Avrupa'sının edebî ürünleri okunmalıdır (Yakup Kadri, "Edebiyat Bahisleri-Ne Okuyalım?", nr. 8998, 1922).

Makalenin sınırları kapsamında ancak bir kısmını özetlediğimiz bu meseleler bundan çok daha geniş ve derinliklidir ve ayrı bir çalışmaya muhtaçtır.

2.4. Edebî Şahsiyetler

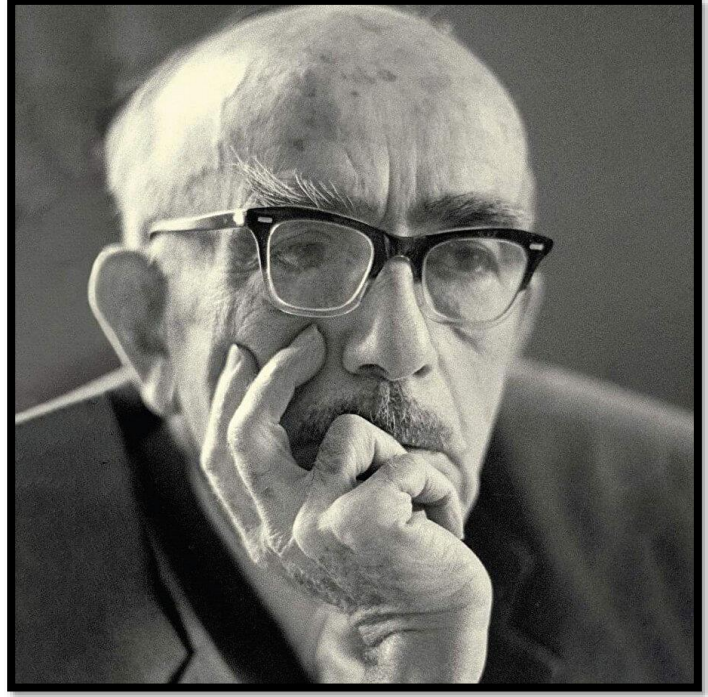
Yakup Kadri'nin *İkdam*'daki yazılarına baktığımızda zengin bir şair ve yazar kadrosu ile karşılaşırız. Bu kişilerin edebî yönüne, eserlerine dair dikkate değer değerlendirmeleri ayrı bir yazının konusu olacak kadar fazladır. Burada fikir vermesi bakımından sadece belli başlı isimlerden bahsedilecektir.

Yakup Kadri'nin sıkça zikrettiği isimlerden biri Namık Kemal'dir. Namık Kemal onun yazılarında bir dahi, bir dev, bizde millî şuuru uyandıran, "cismimize ruh üfleyen" bir kahraman hatta tek kahraman olarak anlatılır. Ancak bu kahraman bu ruha uyan dili bulamamıştır (Y. K., "Hafta Sonu Musahabesi", nr. 8230, 1920). Namık Kemal'in ve neslinin bir ayırıcı vasfı da hürriyetperver ve vatanperver olmalarıdır. Ancak bu kavramlar o

dönemde her şey gibi Batı'dan gelmiştir ve alafrangalık sevdasından farklı değildir. "Fikret devrinde hürriyetperverlik tamamıyla alafrangalığa" evrilir. Yakup Kadri ise hürriyet aşkını alafrangalık sevdasından tamamıyla ayrılmış görmek ister ve günün birinde bu aşkın vatan aşkıyla birleşmesini diler (Yakup Kadri, "Hürriyet Aşkı, Vatan Aşkı", nr. 8561, 1921).

Abdülhak Hâmit, Yakup Kadri'nin Namık Kemal'den sonra Türk edebiyatının dahileri arasında kabul ettiği şairlerdendir. Eserlerindeki tarihî ve felsefî malzemeyi ve bu malzemelere yaklaşımını hayli hatalı ve eksik, dil ve mısralarını aksak bulmakla birlikte onu dahi olarak görmesinin sebebi ton ve edasındaki ahenk, esrarlı musikiyle dolu hitap ediş tarzıdır (Yakup Kadri, "Edebiyat ve Sanat-Ruhlar Münasebetiyle Hâmit", nr. 9008, 1922).

Ele aldığı şahsiyetlerden biri de büyük bir saygı beslediği Tevfik Fikret'tir. Daha çok şairin karakteri üzerinde duran Yakup Kadri, onun yenilikçi yönünü "*Rûbab-ı Şikeste* Fikret'in Türk şiirinde yaptığı inkılabın, Aşiyân da Türk zevkinde, Türk yaşayışında, umumî tabirle Türk hayat-ı hususiyesinde îka eylediği teceddüt ve terakkinin numuneleridir." sözleriyle çarpıcı bir şekilde vurgulamıştır (Y.K. "Aşiyân'ı Ziyaret", nr. 7012, 1916). 1922 yılındaki anma yazısında Fikret'in mizacı ve psikolojisi üzerinde durmuş; Fikret'i kusurlarıyla ve faziletleriyle bir bütün olarak ele almak gerektiğini vurgulamıştır (Yakup Kadri, "Müşahede ve Mülâhaza-Fikret Günü", nr. 9130, 1922).

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

Yazar her ne kadar Tevfik Fikret'ten saygı ve hürmetle bahsetmişse de *İkdam*'da en çok, Tevfik Fikret'in temsil ettiği Servet-i Fünun neslini eleştirmiştir. Eleştirdiği bir diğer kesim de yine Servet-i Fünun neslinin etkisinde kalan genç şair ve yazarlardır. Kendi neslinin de halka doğru gitmek istedikçe halktan uzaklaştıklarını, yeteneklerini hayattan kopuk birtakım şekli unsurlarla uğraşarak heba ettiklerini belirtir (Y.K., "Hafta Musahabesi", nr. 8369, 1920).

Ahmet Mithat Efendi'yi yazdığı şeyleri tatlı tatlı okutan bir romancı hatta romancılarımızın piri (Yakup Kadri, "Edebiyat-Yeni Hikâyecilerimiz", nr. 8936, 1922), Hüseyin Rahmi'yi *Toraman* romanı münasebetiyle Cevdet Paşa, Evliya Çelebi ve Naima ile birlikte Türk zeka ve ruhunu en iyi yansıtanlardan biri (Y.K., "*Toraman* Münasebetiyle Hüseyin Rahmi Bey", nr. 8205, 1919) Ahmet Rasim'i *Fuhş-i Atik* adlı eseri münasebetiyle İstanbul'u en iyi anlayan ve anlatan yazarlardan biri olarak zikreder (Yakup Kadri, "Tenkit ve Tettebbu-*Fuhş-i Atik* Vesilesiyle", nr. 9067, 1922). Ömer Seyfettin yeni neslin yüksek simalarından biri ve "lisanda cesur bir müceddit" (Y.K., "Hafta Musahabesi-Ömer Seyfettin Bey", nr. 8288, 1920), Ziya Gökalp "Yarı velî, yarı derviş, yarı mürşid Türk şairleri sırasında bir olgun ruh" (Y.K., "Hafta Sonu Musahabesi", nr. 8237, 1920.), mefkure sahibi, büyük bir şairdir. Diyarbakır'da çıkardığı *Küçük Mecmua* ise İstanbul gençliğinin adeta gölgesinde serinlediği, inancını tazelediği bir büyük ağaç gibidir (Yakup Kadri, "Fikriyat Âleminde-*Küçük Mecmua* ve Ziya Gökalp", nr. 9093, 1922). Mehmet Akif ise ümmetçi, milletini seven, akılcı ve realist bir şairdir (Yakup Kadri, "Edebiyat-Şiirde Dindarlık", nr. 8958, 1922).

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Çağlayanlar* (Yakup Kadri, "Edebî Mülâhazalar-*Çağlayanlar* ve Ahmet Hikmet Bey", nr. 9078, 1922), Halit Fahri Ozansoy'un *Zakkum, Gülistanlar ve Harabeler* (Y.K., "Edebiyat-Zakkum-Halit Fahri Bey", nr. 8428, 1920; Yakup Kadri, "Edebiyat Musahabesi-Gençler Arasında", nr. 9122, 1922), Reşat Nuri'nin *Hançer ve Çalığışu* (Yakup Kadri, "Edebiyat-Yeni Hikâyecilerimiz", nr. 8936, 1922; "Yeni Kitaplar-*Çalığışu*", nr. 8960, 1922), Celal Sahir Erozan'ın *Kitap* dergileri (Y.K., "Hafta Sonu Musahabesi", nr. 8237, 1920.) Yakup Kadri'nin tenkit ettiği eserlerden bazılarıdır. Müfit Ratip (Yakup Kadri, "Müfit Ratip", nr. 8368, 1920), Süleyman Nazif (Yakup Kadri, "Hafta Sonu Musahabesi - Pierre Loti Günü mü, Süleyman Nazif Bey Günü mü?", nr. 8244, 1920), Nazım Hikmet (Y.K., "Müşahede ve Mülâhaza-Sahneler ve Mecmualar", nr. 8546, 1920) Yakup Kadri'nin yazılarında zikrettiği isimler arasındadır. Pierre Loti Claude Farrere ile beraber Türk dostu olması bakımından Yakup Kadri'nin yazılarında ayrı bir yere sahiptir. Cenap Şahabettin Yakup Kadri'nin yazılarında edebî kimliği değil Millî Mücadele ve Mustafa Kemal aleyhindeki tutumu nedeniyle affedilmeyecek ve unutulmayacak bir cürmün suçlusu olarak zikredilmiştir. Yakup Kadri'nin bu yazıları *Tanin* gazetesi ile aralarında birtakım tartışmaların doğmasına da sebep olur (Yakup Kadri, "Müşahede ve Mülâhaza-Bir Züppenin Tekamülü", nr. 8988, 1922; Karaosmanoğlu, 1973, s. 124-127; Yakup Kadri, "Tahlil ve Terkip-Düşmanlığımın Sebebi", nr. 9298, 1923; "Tahlil ve Terkip-Cemiyetin Ukubeti", nr. 9299, 1923; "Tahlil ve Terkip-Medenî Ahlaka Doğru", nr. 9301, 1923; "Tahlil ve Terkip-Bir İzah ve Bir Misal", nr. 9309, 1923; "Tahlil ve Terkip-Evet, Hâlâ Buradadırlar", nr. 9320, 1923).

SONUÇ

Türk basın hayatının en uzun süreli gazetelerinden biri olan *İkdam*, Yakup Kadri'nin yazar kadrosuna katılması ve hatta kendi deyimleriyle onun başyazarı olmasıyla birlikte, millî ve Türkçü cephesini daha kuvvetli bir hâle getirmiştir. Diğer taraftan Yakup Kadri'nin de, birçok gazete ve dergide yazmakla birlikte diyebiliriz ki, fikrî ve estetik cephesinin en çok vuzuh kazandığı süreli yayın *İkdam* olmuştur. Bu sebeplerle Yakup Kadri'nin buradaki yazılarının yayımlanması ve incelenmesi çok önemlidir. *İkdam*'daki yazıların geneline bakıldığında devrin siyasî, aktüel (bugün tarihî olan), sosyal içerikli olanların edebiyatla ilgili olanlarına nazaran daha fazla olduğunu görürüz.

Bir makale yazarı olarak Yakup Kadri, olguları tespit etmeyi, bunları detaylı bir şekilde irdelemeyi ve birtakım sonuçlara gitmeyi bir zevk ve haz meselesi hâline getirir. Çoğu zaman fikrî ve estetik çağrışımlarla ilerleyen bu yazılarda, Yakup Kadri'nin kültürel açıdan ne denli zengin bir donanımına sahip olduğunu görürüz. Bilinenin aksine o sadece Batı kültürüne ve edebiyatına vâkıf değildir. *İkdam*'daki yazıları onun Doğu edebiyatları, bilhassa Divan Edebiyatı, Tasavvufî Halk Edebiyatı sahalarında da ne kadar derin okumaları olduğunu göstermektedir. Bir başka açıdan bakacak olursak bu yazılarda yaşadığı cemiyete çok yukarıdan bakan Bir Batılı Yakup Kadri'nin karşısında Ramazan geceleri camileri dolaşan, mevlidin huşusuna dalan, çocukluğunun Ramazan günlerini özlemle hatırlayan mistik bir Yakup Kadri'yi buluruz. Ancak asıl cephesini bütünüyle veren, Batıcı, Türkçü ve milliyetçi bir entelektüel oluşudur. Makale yazarlığını edebî kimliğiyle birlikte yürüten bu yazılarda bir sanatçının birbiriyle çelişen, çakışan yönlerini görmemiz, okur olarak bizlerde bir tereddüte götürmez. Sebebi, bu yazılarda keskin bir dil ve üslup ustasının varlığıdır. O, hangi fikre inanıyorsa, bunlar birbiriyle çelişse bile, onu ikna edici bir şekilde dile getirmeyi bilir.

KAYNAKÇA

- Akı, N. (2017). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu İnsan-Eser-Fikir-Üslup*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akman, E. (2013). "Yakup Kadri Karaosmanoğlu Üzerine Bazı Düşünceler ve Unutulan Bir Makalesi: Kastamonu", *Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.3, S.2, s.31-60.
- Aybay, H. (2022). *İkdam Gazetesindeki Edebiyat Yazıları*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çağın, Ş. "Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarında Kadın Karakterlerin Anlatımı", *Türkbilig*, Aralık-Ekim 2003/6, s.13-36.
- Durgun, H. H. (2019) *Kitab-ı Mukaddes'in Gölgesinde Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Durgun, H. H. (2024). "Yakup Kadri'nin Bir Roman Kahramanı: "Büyük Adam" Mustafa Kemal Atatürk, *Tarihî Roman ve Romanda Tarih V*, İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık, s.169-178.
- Enginün, İ. (1985). "Milli Mücadele Edebiyatında Yakup Kadri Karaosmanoğlu", *Erdem*, C.1, S.2, s.477-492.
- Gökçek, F. (2001) "Yaban Romanında Yabancılaşma", *Türk Yurdu*, 168, s.33-38.
- Karaosmanoğlu, Y.K. (1973). *Ergenekon Millî Mücadele Yazıları*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Karaosmanoğlu, Y.K. (2019). *Vatan Yolunda*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1916). "Aşçıyan'ı Ziyaret", *İkdam*, nr. 7012.
- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1919). "Harp ve Edebiyat", *İkdam*, nr 8171.
- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1919). "Toraman Münasebetiyle Hüseyin Rahmi Bey", *İkdam*, nr. 8205.

- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1920) "Hafta Sonu Musahabesi", *İkdam*, nr. 8237.
- [Karaosmanoğlu, Y.K. (1920). "Hafta Sonu Musahabesi - Pierre Loti Günü mü, Süleyman Nazif Bey Günü mü?", *İkdam*, nr. 8244.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1920). "Hafta Musahabesi", *İkdam*, nr. 8327.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1920). "Hafta Sonu Musahabesi", *İkdam*, nr. 8230.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1920). "Hafta Musahabesi-Ömer Seyfettin Bey", *İkdam*, nr. 8288.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1920). "Hafta Musahabesi", *İkdam*, nr. 8334.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1920). "Müşahede ve Mülâhaza-Gülünç İstanbul", *İkdam*, nr. 8538.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1920). "Hafta Musahabesi", *İkdam*, nr. 8355.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1920). "Müfit Ratip", *İkdam*, nr. 8368.
- [Karaosmanoğlu, Y. K., (1920)."Hafta Musahabesi", *İkdam*, nr. 8369.
- [Karaosmanoğlu, Y. K., (1920). "Hürriyet Aşkı, Vatan Aşkı", *İkdam*, nr. 8561.
- [Karaosmanoğlu, Y. K., (1920). "Ramazan Sütunu-İstanbul Eğleniyor", *İkdam*, nr. 8374.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1920). "Hafta Musahabesi", *İkdam*, nr. 8387.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1920). "Edebiyat-Zakkum-Halit Fahri Bey", *İkdam*, nr. 8428.
- [Karaosmanoğlu, Y. K., (1920). "Müşahede ve Mülâhaza-Gülünç İstanbul", *İkdam*, nr. 8538.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1920). "Müşahede ve Mülâhaza-Adsız Kahraman" *İkdam*, nr. 8545.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1920). "Müşahede ve Mülâhaza-Eski ve Yeni Türklük", *İkdam*, nr. 8547.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1921). "Müşahede ve Mülâhaza-Kadınlığın Terakkisi", *İkdam*, nr. 8562.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1921). "Müşahede ve Mülâhaza-Süs ve Zarafet", *İkdam*, nr. 8563.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1921). "Müşahede ve Mülâhaza-Sırası mı?", *İkdam*, nr. 8557.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1921). "Tahassüsât ve Tahayyülat-Anadolu Dört Yol Ağzı", *İkdam*, nr. 8601.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1921). "Tahassüsât ve Tahayyülat: Anadolu Gönüller Uğrağı", *İkdam*, nr. 8609.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1921). "İki Ölüm, İki Ruh", *İkdam*, nr. 8627.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1921). "Edebiyat Musahabesi-Şairlerin Kitabı", *İkdam*, nr. 8628.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1921). "Müşahede ve Mülâhaza-Camilerde Mevlid", *İkdam*, nr. 8646.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1921). "Müşahede ve Mülâhaza-İktisadî Cephede", *İkdam*, nr. 8670.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1921). "Anadolu İhtisasları 3-Kastamonu", *İkdam*, nr. 8735.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1921). "Anadolu İhtisasları 5-Mustafa Kemal Paşa", *İkdam*, nr. 8743.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Anadolu İhtisasları-Anadolu'da Maarif İşleri", *İkdam*, nr. 8782.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Gizli Kalan Kuvvetler", *İkdam*, nr. 8912.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Harp ve Siyaset", *İkdam*, nr. 8919.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Edebiyat-Yeni Hikâyecilerimiz", *İkdam*, nr. 8936.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Bazı Hadiseler ve Bazı Neticeler", *İkdam*, nr. 8944.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Edebiyat-Şiirde Dindarlık", *İkdam*, nr. 8958.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Yeni Kitaplar-Çalikuşu", *İkdam*, nr. 8960.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Vatan Hainleri ve İstanbul", *İkdam*, nr. 8980.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Edebiyat ve Sanat-Türk Bediinin Yeni Umdeleri", *İkdam*, nr. 8981.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Bir Züppenin Tekamülü", *İkdam*, nr. 8988.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza: Bir Tenezzühün İntibaları", *İkdam*, nr. 8991.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Edebiyat Bahisleri-Hissî ve Fikrî Tehzip", *İkdam*, nr. 8993.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Edebiyat Bahisleri-Ne Okuyalım?", *İkdam*, nr. 8998.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Şark'tan ve Garp'tan Gelen Sesler", *İkdam*, nr. 9001.

- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-İttihat ve Terakki Erkanı", *İkdam*, nr. 9017.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Edebiyat ve Sanat-Ruhlar Münasebetiyle Hâmî", *İkdam*, nr. 9008.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Bir Şair Nasıl Yetişir?", *İkdam*, nr. 9019.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Bir Kıyas-ı Mukassem Karşısında", *İkdam*, nr. 9021.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Mah-ı Gufran'ın İlk Şulesi", *İkdam*, nr. 9024.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Bir Tuzak", *İkdam*, nr. 9029.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Müslüman Parası ve Yunan Kasası", *İkdam*, nr. 9039.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza: Zavallı Bursa Ahalisi", *İkdam*, nr.9042.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Hâlâ O", *İkdam*, nr. 9065.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Tenkit ve Tettebbu-Fuhş-i Atik Vesilesiyle", *İkdam*, nr. 9067.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Millî Türk Bedî", *İkdam*, nr. 9070.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Edebî Mülâhazalar-Çağlayanlar ve Ahmet Hikmet Bey", *İkdam*, nr. 9078.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Muallimler Derneğinin Beyanname", *İkdam*, nr. 9087.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Fikriyat Âleminde-Küçük Mecmua ve Ziya Gökalp", *İkdam*, nr. 9093.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Büyük Adamın Tevazuu", *İkdam*, nr. 9110.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza - İnkılap ve İnkılapçılar", *İkdam*, nr. 9112.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza - Altıncı Şehit", *İkdam*, nr. 9113.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza - Taştan Bebekler", *İkdam*, nr. 9116.
- [Karaosmanoğlu, Y. K., (1922). "Edebiyat Musahabesi-Gençler Arasında", *İkdam*, nr. 9122.
- [Karaosmanoğlu, Y. K., (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Fikret Günü", *İkdam*, nr. 9130.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Ziya, Ziya, Ziya!", *İkdam*, nr.9140.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Cephe Hatıraları-İzmir'de Görüşeceğiz", *İkdam*, nr.9142.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Askerî Zaferin Kıymeti", *İkdam*, nr. 9145.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Akdeniz'e İleri", *İkdam*, nr. 9148.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Zafer Tahassüsleri-Manisa'nın İstirdadı Münasebetiyle", *İkdam*, nr. 9151.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Müşahede ve Mülâhaza-Hesap ve His", *İkdam*, nr. 9152.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Kitabını Kim Yazacak?", *İkdam*, nr. 9255.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "İzmir Mektupları-Kahramanların Huzurunda: Mustafa Kemal ve İsmet Paşalar", *İkdam*, nr. 9165.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "İzmir'den Uşak'a", *İkdam*, nr. 9191.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Yol Tahassüsleri-Uşak'tan Bursa'ya-6-", *İkdam*, nr. 9196.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Yol Tahassüsleri-Uşak'tan Bursa'ya-7-", *İkdam*, nr. 9199.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Tahlil ve Terkip-Rahatı Bozulanlar", *İkdam*, nr. 9201.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Tahlil ve Terkip-Yeni Türkiye ve Eski Devlet", *İkdam*, nr. 9206.
- [Karaosmanoğlu, Y. K., (1922). "Tahlil ve Terkip-İrade-i Milliyenin İnkişafı", *İkdam*, nr. 9207.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Tahlil ve Terkip-Son Nutku Münasebetiyle", *İkdam*, nr. 9212.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Tahlil ve Terkip-Bazı Acı Hatıralar", *İkdam*, nr. 9226.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Tahlil ve Terkip-Polatlı'dan Lozan'a", *İkdam*, nr. 9227.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). Tahlil ve Terkip-Hafızası Kuvvetli Bir Adam", *İkdam*, nr. 9234.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Tahlil ve Terkip-Edebiyatın Mustafa Kemal'i", *İkdam*, nr. 9247.
- [Karaosmanoğlu, Y. K. (1922). "Tahlil ve Terkip-Demokrasiye Doğru", *İkdam*, nr. 9259.

- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1922). "Tahlil ve Terkip-Meşrutiyet, İslamiyet, Milliyet", *İkdam*, nr. 9261.
- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1922). "Tahlil ve Terkip-İş Adamları", *İkdam*, nr. 9264.
- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1923). "Tahlil ve Terkip-Sanat, Bizde Sanat", *İkdam*, nr. 9269.
- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1923). "Tahlil ve Terkip-Avrupa Medeniyeti", *İkdam*, nr. 9276.
- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1923). Tahlil ve Terkip-İnkılabımız ve Türk Kadınlığı", *İkdam*, nr.9286.
- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1923). "Tahlil ve Terkip-Düşmanlığımın Sebebi", *İkdam*, nr. 9298.
- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1923). "Tahlil ve Terkip-Cemiyetin Ukubeti", *İkdam*, nr. 9299.
- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1923). "Tahlil ve Terkip-Medenî Ahlaka Doğru", *İkdam*, nr. 9301.
- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1923). "Tahlil ve Terkip-Bir İzah ve Bir Misal", *İkdam*, nr. 9309.
- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1923). "Tahlil ve Terkip-Evet, Hâlâ Buradadırlar", *İkdam*, nr. 9320.
- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1923). "Tahlil ve Terkip-Bir Alevin Derunu", *İkdam*, nr. 9351.
- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1923). "Ramazan Musahabesi-Divanyolu'nda Bir Köşe", *İkdam*, nr. 9384.
- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1923). "Tahlil ve Terkip: Yeni Bir Nifak Cephesi", *İkdam*, nr.9394.
- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1923). "Ramazan Musahabesi-Tiryakiye Cevabım", *İkdam*, nr. 9395.
- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1923). "Tahlil ve Terkip: Hanımlarımızın Bir Teşebbüsü", *İkdam*, nr.9430.
- [Karaosmanoğlu], Y. K. (1923). "Tahlil ve Terkip-Eski İtiyadlardan Kurtulmalıyız!", *İkdam*, nr. 9455.
- Moran, Berna "Yaban'da Teknik ve İdeoloji", Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s.153-166.
- <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/istanbulun-isgali/>

Melek İlayda Sarı

Türk Romanında Bilimkurgu

(1996-2019)

Günce Yayınları

Oktay Yivli

Öykü Nasıl Okunur

modern öykü ve yöntem

Günce Yayınları

İPEK DEMİR

Türk Romanında Distopya

(1990-2019)

Günce Yayınları

Yazma Sanatı

Türkçe Doğru ve Etkili Yazma Teknikleri

Prof. Dr. Önder Göçgün

Günce Yayınları